

SISAČKA PREZIMENA

Prethodno priopćenje

Izvadak

Ovaj rad, utemeljen prvenstveno na arhivskom istraživanju, pruža povijesni pregled prezimena s područja Siska u razdoblju od 1499. do 2001. godine. Analiza je provedena na korpusu od 557 prezimena definiranih kao „sisačka“ prema dvama kriterijima: da su zabilježena u prezimskom fondu grada Siska u 2001. godini i da se u arhivskim izvorima pojavljuju u kontinuitetu barem 150 godina. U radu se prikazuje razvoj imenske formule, od jednoimenske prema dvoimenskoj, s posebnim osvrtom na pojavu i ustaljivanje prezimena. Analiziraju se izvori prezimenske građe i strukture imenskih formula koje uključuju prezimena. Prezimena se razmatraju prvenstveno prema motivacijskom kriteriju te su navedene specifičnosti prezimena temeljene na tvorbenom kriteriju. Kroz korpus su identificirana najstarija te najučestalija sisačka prezimena, čime rad doprinosi boljem razumijevanju lokalne onomastičke povijesti.

Ključne riječi: prezime, sisačka prezimena, imenska formula, motivi nastanka

Uvod

Potruga za početcima imenovanja odvodi nas nedvojbeno u daleku prošlost, u vrijeme kada ljudi nisu znali niti pisati niti čitati i kada je jedini način identifikacije pojedinca u zajednici bilo ime. Međutim, postupnim rastom i razvojem zajednice, usložnjavanjem odnosa unutar te zajednice i rastom društveno-gospodarskih veza jednoimenska imenska formula (individualno nenasljedno ime) više nije odgovarala potrebama onomastičke komunikacije. Naime, sve je više osoba nosilo isto osobno ime, pa se javila potreba za dodatnom oznakom identifikacije i diferencijacije – najprije pridjevkom, a potom prezimenom koje je kao stalna, nasljedna i nepromjenjiva antroponimijska kategorija moglo zadovoljiti potrebe sve složenijih društveno-ekonomskih odnosa i administrativnog ustroja (FRANČIĆ 2002). Prezime je, prema tome, najmlađa antroponimijska kategorija čije su osnovne značajke stalnost, gotovo apsolutna nasljednost, nepromjenjivost i zakonska obvezatnost (ŠIMUNOVIĆ 1995).

Nastanak prezimena

Počeci pojave prezimena vezuju se uz feudalni poredak. Zbog osiguranja svojih nasljednih prava, imetka, položaja i ugleda, prezime najprije dobivaju viši staleži – plemići, patricijat u gradovima pa građanstvo. Običan narod prezimena dobiva nakon njih, a prezimena su im, kako bi ih lakše kontrolirali i nadzirali jesu li odradili tlaku, platili zadane namete i poreze i sl., nadijevali njihovi gospodari, svećenici (crkva je kao najmoćniji feudalac bila zadužena za popise pučanstva) ili plemići. Stoga se u prezimenima vrlo jasno ogledala staleška podvojenost (npr. *Gospodnetić* nasuprot *Sluganović*). Kako bi se lakše suprotstavio zahtjevima vladajućeg staleža, narod se organizirao u bratovštine i cehove. Pri upisu u njih više im nije bilo dostatno samo ime, već su dodavali još jednu oznaku identifikacije kao što je ime oca (*Tomin*), zanimanje (*Lončar*), podrijetlo (*Posavec*) i sl. Posljednji su prezimena dobili oni koji ništa nisu posjedovali, koji iza sebe ništa nisu mogli ostaviti kao nasljeđe i koji nisu igrali nikakvu ulogu u javnom životu. To je bila služinčad – sluge, kmetovi, kućne pomoćnice (KOSS 2002). Tako su npr. u popisu stanovništva Siska iz 1838., za razliku od kućedomaćina i članova njegove obitelji koji su upisani imenom i prezimenom, sluge upisani samo imenom uz koje je zabilježeno *szluga* (*Lacko szluga, Janko szluga, Marica szluga...*).¹

Prezimana u Hrvata

Graničnici nastanka i ustaljivanja hrvatskih prezimena su otprilike 12. st. (u primorsko-dalmatinskim gradovima) i 18 st. (na područjima u kojima su vladali Turci). U tom vremenskom okviru uočavaju se tri faze njihova razvoja (ŠIMUNOVIĆ 1997).

Prvo razdoblje predstavlja 12. i 13. st. u dalmatinskim gradovima kao što su Krk, Rab, Zadar, Trogir ili Dubrovnik² gdje su prvi nositelji prezimena bili plemići koji su stalnim i nasljednim prezimenom željeli osigurati svoju nasljednu funkciju u radu gradskog vijeća.

Drugo je razdoblje 16. st. kada je na Tridentskom saboru (1545. – 1563.) donešena odluka o obveznom vođenju matica rođenih, vjenčanih i umrlih.³ Prezimana su zapisivana svim staležima, a „jednom zapisana, postajala su stalna, nepromjenjiva i nasljedna“ (ŠIMUNOVIĆ 1995: 9). Zahvaljujući upravo ovoj odluci, mnogi Hrvati dobivaju prezime u svom pisanom i nepromjenjivom obliku.

- 1 Nije nevažan ni redoslijed upisa osoba po domaćinstvima: najprije se upisuje kućedomaćin pa onda ostali članovi domaćinstva, od muških, nakon njih ženskih (što svjedoči o položaju žene u zajednici) pa do slugu kojima često nije bilo navedeno ni osobno ime, a kamoli prezime.
- 2 Ti gradovi bili su organizirani kao gradovi-države u kojima se u 11. st. pojavljuju prva europska prezimana. U sjevernoj Italiji, gdje je car Konrad II. ozakonio plemićima pravo nasljednosti svjetovnih lena, prezimana su u upotrebi već u 8. st. kao i u Francuskoj. Plemići su se počeli nazivati po svojim posjedima, čime su prezimana i pravo nasljeđivanja stavljeni u međusoban pravni odnos.
- 3 Tridentski sabor znatno je utjecao na formiranje i stabilizaciju prezimena u hrvatskim zemljama. Kao dio katoličke reforme sabor je naložio obvezno i sustavno vođenje crkvenih matičnih knjiga, što je zahtijevalo preciznu identifikaciju vjernika. Zbog potrebe za razlikovanjem osoba s istim osobnim imenima, prezimana su postala nužan i trajan dio zapisa, čime se potaknulo njihovo formalno ustaljivanje i nasljeđivanje unutar obitelji. Ovaj proces predstavlja ključni trenutak u standardizaciji prezimena u hrvatskom društvu ranoga novog vijeka.

Treće razdoblje obilježava pojava tzv. Jozefinskog patenta 1780. godine kojim je austrijski car Josip II. naredio da se od 20. veljače 1780. godine vode „normirani“ registri⁴ o rođenjima, vjenčanjima i smrti, odnosno ozakonio je (osobno) imensko-prezimensku formulu.

Zahvaljujući tome, Hrvati su prvi slavenski narod s pravim prezimenima.⁵

Postupak određivanja osobnog imena i prezimena u Hrvatskoj određen je *Zakonom o osobnom imenu* koji je na snazi od 3. studenoga 2012. (Narodne novine 118/12). Na temelju Zakona imenska formula u Hrvata sastoji se od imena i prezimena pri čemu broj riječi nije ograničen.

Analiza sisačkih prezimena

Izvori prezimenske građe

Izvorište su istraživanja podatci prikupljeni u Državnom zavodu za statistiku Republike Hrvatske, Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu i Kaptolskom arhivu u Zagrebu.

U korpusu se u 45 istraženih godina pojavilo oko 17 500 različitih prezimenskih zapisa, a u *sisačka prezimena*, nakon udovoljavanja kriterijima⁶ da su dio aktualnog prezimenskog fonda Siska u 2001. godini i da se pojavljuju unazad barem 150 godina, uvršteno je 557 prezimena temeljenih na gotovo 5500 potvrda.

Pri izboru istraživanih godina rukovodilo se pokušajem da cijelo analizirano razdoblje bude obuhvaćeno približno podjednakim vremenskim razmacima, međutim, izbor je često bio uvjetovan stanjem i (ne)čitljivošću dokumenata. Svi stariji dokumenti, osim posljednjih triju popisa stanovništva iz 1948., 1991. i 2001. koji su pisani pisaćim strojem odnosno na računalu, pisani su rukom i iščitavani (u većini slučajeva s mikrofilmova) iz ponekad teško čitljivih rukopisa pojedinih zapisivača, a mnogi dokumenti slabije su usčuvani jer su izblijeđeni ili oštećeni vlagom. Jezik zapisa bio je najprije latinski, potom hrvatski.⁷ Shodno ovim okolnostima mnogi su prezimenski zapisi ostali

4 Te registre koristila je država u statističke svrhe, a služili su i kao osnova za sudske sporove i odluke. Za vođenje registara bili su zaduženi katolički i protestantski svećenici i židovski rabini (KOSS 2002).

5 Kod drugih slavenskih naroda, koji su bili pod utjecajem Carigrada, prezimena su se ustalila tek krajem 19. st. Obveza nadijevanja prezimena postoji od 1780. godine i u Sloveniji, Češkoj i Slovačkoj, u Francuskoj je uvedena, doduše samo za plemstvo, od 1556., u Rusiji 1888., u Turskoj 1934., na Kosovu poslije 1945., u Tunisu 1959. itd. Neki narodi Afrike i Azije do danas još ne koriste prezimena. (FRANČIĆ 2002)

6 Kriteriji prema Frančić (2002: 19).

7 Do 1848. godine sve matične knjige pisane su latinskim jezikom. U Matičnoj knjizi umrlih („Matica mertvačka Župe Sisačke od god. 1829 do 1858“), pri kraju upisa za 1848. godinu, nailazimo na sljedeći tekst: „*Usled naredbe prečastnog duhovnog stola zagrebačkog uvmislu zaktěvanja preuzvišenog gospodina Bana Josipa Jelačića dana 20. listopada 1848 pod brojem 1814, u zapisniku župnom višeih naredbah obširnie zaděržane, imadu-se početkom mēseca studenoga 1848 svi zapisnici i matice keršćenih, uměrevših i vñčanih u narodnom jeziku Kraljevinah horvatsko-slavonsko-dalmatinskih voditi, polag prepisatih po istom duhovnom sudištu križaljkah kak što slědi:(...)*“ Nakon ove odredbe upisi se moraju provoditi isključivo na narodnom, odnosno hrvatskom jeziku. Zanimljivi su, stoga, zapisi iz navedenog izvora iz 1843. i 1844. godine, u kojima se isprepliću elementi latinskog i hrvatskog jezika – prezime je prilagođeno hrvatskom jeziku, dok su osobno ime i sve ostale bilješke zapisani na latinskom.: *Josephus Čuk, Catharina Domitrović nata Brodarac, Dorothea vid. Emer. Jakopović, Berek Agatha n. Lovrić Vid. Josephi itd.*

neprepoznati, nepročitani i nezabilježeni, što je sigurno rezultiralo ponegdje diskontinuitetom pojavnosti pojedinih prezimena. Usprkos tomu prezimenske građe bilo je dovoljno da se napravi odgovarajuća analiza.

Izvori korpusa za 15. i 16. st. nalaze se u Kaptolskom arhivu Zagreb i pisani su latinskim jezikom. Najstarija istraživana godina, godina 1499. (KAZ ACA 1499, Fasc. 49 Nr 1), izvor je građe za 15. stoljeće, a radi se o popisu stanovnika vezanom za određena podavanja. Prezimenska građa 16. st. zastupljena je 1537. (KAZ ACA fasc. 49 br. 3), 1543. (KAZ ACA fasc. 31 br. 67) i 1591. godinom (KAZ ACA fasc. 43, br. 5). Riječ je također o popisu sisačkih podanika radi plaćanja poreza, odnosno o evidenciji novčanih davanja za uzdržavanje sisačke tvrđave te o davanju crkvene desetine. Kod 1543. godine radi se o popisu krčevina.

Građa iz 17. stoljeća prikupljena je u Hrvatskom državnom arhivu, u Matičnim knjigama krštenih za 1669., 1670., 1672., 1673., 1678., 1680. i 1698. godinu, kao i iz Matične knjige vjenčanih za 1689. godinu.

Hrvatski državni arhiv također je izvor građe za 18. i 19. stoljeće. Riječ je o Matičnim knjigama krštenih za godine: 1702., 1710., 1722., 1723., 1724., 1730., 1759., 1770., 1771., 1783., 1790., 1800., 1810., 1820., 1852., 1860., 1890., 1891., 1892., 1893., 1894. i 1895., zatim o Matičnim knjigama vjenčanih za 1708. i 1721., Matičnoj knjizi umrlih za 1781. te Popisima stanovništva Siska za 1796., 1844., 1861. i 1871. godinu.

Sve istražene matične knjige iz Hrvatskog državnog arhiva odnose se na rimokatolički župni ured Župe Sv. Križa u Sisku, a u župnom uredu crkve Svetog Križa u Sisku upisani su također krštenici rođeni u selima oko Siska koja pripadaju sisačkom matičnom području.

Izvori građe za 20. st. su Matična knjiga krštenih rimokatoličke vjere za 1901. i 1927. god. i Protokol krštenih pravoslavne istočne srpske crkve u Sisku za 1927. godinu koji se nalaze u Matičnom uredu Sisak te popisi stanovništva Siska Državnog zavoda za statistiku za 1948. i 1991. Građa za 2001. godinu preuzeta je iz Hrvatskog prezimenika (Šimunović i Maletić 2008: knjige 1, 2 i 3) čime je zahvaćeno i 21. stoljeće. Tako se ovo istraživanje proteže od 1499. do 2001. godine obuhvaćajući, barem nominalno, sedam stoljeća, a u stvarnosti nešto više od 500 godina.

Načini imenovanja u izvorima sisačkih prezimena

Najčešći način imenovanja u izvorima bila je kombinacija osobnog imena i prezimena, imensko-prezimenska formula⁸, no često su dodavani pridjevci, promjenjivi brojem, vrstom i sadržajem.

Imenske formule kod muških osoba

U imenskim formulama kod muških osoba (primjeri su uglavnom iz 19. stoljeća) pojavljuju se različite sastavnice:

8 Jednoimenska formula (osobno ime) s vremenom se razvila u višečlanu: najprije se pridružuje nenasljedni pridjevnik, a zatim stalno, nepromjenjivo i nasljedno prezime.

Osobno ime i pridjevak

Osobno ime s pridjevkom, npr. *Lacko sluga*, rijetko se pojavljuje.

Prezime i pridjevak

Češće su formule s prezimenom i pridjevkom – jednorječnim, poput *Margetich Dolnji*, *Bakran dolni*, *Gasparich dolni*, *Szopich dolni*, *Gorup Gornji*, *Szopich gornji* (označeno je mjesto gdje se nalazi imanje); *Ivichinec Vojvoda*, *Szrebrich plemeniti* (oznaka plemenitstva); *Milichich Mali*, *Ivichinec veliki*, *Jakshich prvi*, *Klarich veliki*, *Osvald mali*, *Tumpich veliki* (oznaka srodstva, redosljed u obitelji); *Ivichinec Sturlich*, *Gec Malinac* (oznaka dodatnog razlikovanja). Dvorječni pridjevci kombiniraju više oznaka kao u primjerima *Kovachich mali Plemeniti*, *Kovachich veliki plemeniti*.

Višerječni pridjevci označavaju na čijem imanju osobe žive ili rade: *Malovich (na gruntu Ishek)*, *Odalj na gruntu Margetić*, *Bakran na gruntu Pavichich*.

Osobno ime i prezime ili osobno ime, prezime i pridjevak

Dio formula sadrži samo osobno ime i prezime, npr. *Josef Szopich (18. st.)*, *Matek Laczkovich*, no kod imensko-prezimenske formule zabilježeni su također različiti pridjevci: *Čuk Matija udovac*, *Lacković Thomas Vid* (oznaka udovištva); *Stěpan Šestek priseljeni*, *Ivan Vrban priženjen*, *Peter Radović priložnik* (oznaka novog ili neobičnog položaja u zajednici); *Lacković Nobilis Antonius*, *Wayvoda*⁹ *Gywrko Thonkowych (16. st.)*, *Teklić Nobilis Josephus* (oznaka plemenitstva/titule); *Matthia Junioris Szrebrich (18. st.)* (dodatna oznaka razlikovanja za sina istog imena); *Gec Ivan Szredni* (redosljed u obitelji ili možda položaj kuće u selu).

Višerječne formule s prezimenom nalazimo npr. u primjerima: *Čuk Tomo brat et ud.*, *Čuk Matić sin A.*, *Čuk Jakob nez. sin Anice*, *Josephus filius legitimus Josephi Vranich et Agata Czetrich (MK 1770)*, *Stephanus filius Legitimus Simonis Vranich et Agatha Gmazel (MK 1770)* (oznaka srodstva, nezakonitosti i sl.); *Berek Rudolf iz H.*, *Čuk Josephus ex a.*, (uz topografsku oznaku); *Teklić Nobilis Josephus ex A.* (topografska oznaka i oznaka plemenitstva).

Primjeri s oznakama kao *aliter*, *recheni*, *dictus* i drugo prezime, ukazuju na još nepotpunu ustaljenost prezimena: *Josephus Janekovich aliter Trohar Parvus Viduus*, *Bradich aliter Chuk*, *Lovrić inače Dužić Mathias*, *Jakshich recheni Koszina*, *Gasparich mali dictus Geczeti...*

Posebno su zanimljivi primjeri iz *Status animarum – popis duša sela: Hrastelnica, Palanjek, Tišina Erdeljska, Galdovo, Pračno Staro, Žabno za godinu 1844.*, gdje su dodatne oznake nužne radi razlikovanja nositelja istih prezimena: *Margetich Dolnji*, *Margetić Dolnji Imbro*, *Milichich Mali*, *Milichich Veliki*, *Malovich (na gruntu Ishek)*, *Odalj na Gruntu Margetich*, *Kiletich na gruntu Stefec*, *Bakran dolni*, *Bakran na gruntu*

9 Vojvoda je bio najviši funkcionar sisačke provincije, izabran od strane seljaka (prema ispravi Zagrebačkog kaptola iz 1470.) (Adamček 1980: 440).

Pavishich, Ivichinec dolni Mato, Ivichinec Sturlich, Ivichinec veliki, Ivichinec Vojvoda, Jakshich prvi, Jakshich drugi recheni Koszina, Janković veliki, Klarich mali, Klarich veliki, Logomerecz Veliki, Osvald mali, Osvald veliki, Gec Andro dolni, Gec gorni Tomo, Gec Ivan Szredni, Gec Malinac, Gec Mihalij recheni dr. Oznake nisu dosljedno pisane velikim ili malim slovom (*Mali, mali, Veliki, veliki*) što sugerira funkcionalnu, a ne formaliziranu upotrebu.

Imenske formule kod ženskih osoba

Kod ženskih osoba imenske formule drugačije su strukturirane.

Imenske formule bez prezimena

Često izostaje prezime, posebno u ranijim zapisima iz 16. stoljeća: *Relicta Ielka, Relicta Luczya, Relicta Elena, Relicta Marytza inquilina, Marica sluga, Jana szluga, Jana szluga...*

Imenske formule s prezimenom

Kada se koristi prezime (ako nije drugačije navedeno, radi se o primjerima iz 19. st.), kombinacije su različite: *Marica Domitrović, Barbara Czvetnich* (osobno ime i prezime); *Margaretha Roganka* (MK 1672.), *Marg*¹⁰. *Szuetopetrichka* (MK 1670.), *Jage Šajkovička* (osobno ime i žensko prezime s nastavkom -ka¹¹); *Berek Helena nat. Čaić, Berek Maria n. Karamarković, Čuk Jane r. Lovrić* (osobno ime, prezime po mužu, djevojačko prezime iza oznake *nata/rođena*); *Berek Dorothea n. Jagatić vid.* (osobno ime, prezime po mužu, djevojačko prezime uz oznaku udovištva); *Relicta Magda Bezwh* (16. st.), *Relicta Anna Laczkowych* (16. st.), *Ruža udova Krpan* (1870.) (osobno ime, prezime i oznaka udovištva); *Relicta Lonchar, Relicta Heph* (16. st.), *Relicta Brodarych* (16. st.) (samo prezime i oznaka udovištva); *Relicta Andreasycza, Relicta Lapanowycza, Relicta Gywrgewycza* (sve iz 16. st.) (žensko prezime i oznaka udovištva); *Relicta Dora Wnycheycza* (16. st.), *Relicta Dora Markoycza* (16. st.), *Relicta Elena Dyakowycza*¹² (osobno ime, žensko prezime i oznaka udovištva); *Dorothea vid. Emer. Jakopović* (osobno ime i čija je udovica); *Relicta Thomae Wranych, Relicta Petri Kwzmych, Relicta Marci Bezwh* (svi primjeri iz 16. st.) (oznaka udovištva i čija je udovica – osobno ime i prezime muža). Najopširniji su zapisi tipa *Jela ud. Blaža Šesteka r. Tuškanec, Mara r. Kukorić ud. Vranić, Čuk Jage ud. Antuna, Berek Agatha n. Lovrić Vid. Josephi, Berek Maria vid. Lovrić Grego, Zečić Helena n. Bezuh vid. Mich.* (osobno ime, djevojačko prezime iza oznake *r. „rođena“ / n. „nata“* i čija je udovica, pri čemu je muž naveden ili samo prezimenom ili osobnim

10 U maticama iz 18. i 19. st. često su osobna imena zapisivana skraćeno za razliku od prezimena (*Matt. Sipus, Magd. Paulich, Mar. Antolchich, Hel. Gorup, Barb. Koczkar*), što upućuje na važnost prezimena kao sredstva identifikacije. Osim toga, repertoar osobnih imena bio je ograničen jer se radilo o isključivo kršćanskim imenima, tako da se i iz tek nekoliko početnih slova osobnog imena uglavnom jednoznačno moglo zaključiti o kojem se osobnom imenu radilo.

11 Tvorba „ženskog“ iz „muškog“ prezimena uz pomoć nastavka *-ka*, prisutna i kod ostalih slavenskih naroda, svjedoči o ekonomskoj ovisnosti žene o mužu.

12 Radi se o andronimima. Njima se „izriče pripadnost žene mužu (npr. Júrínica, Mârkovica...). Ne dobiva ih osoba rođenjem (kao prezime), niti nakon rođenja (kao osobno ime), nego u zrelijoj dobi.“ (Nosić 1993: 48).

imenom i prezimenom). Ponegdje su uključene službe ili topografske oznake: *Jelenić Kata, služavka, Čuk Kata iz B., Berek Ida ex. A.*, a prisutne su i formule s dodatnim prezimenom: *Maria Janekovich aliter Trohar*. Nailazimo i na složene formule koje povezuju više sastavnica, npr. *Sofia Glavanović sluškinja, u Sisku služeća rodом iz Gline; Magdalena Klarić majoris vidua nata Cetrić; Andreas Luketich relicta in vivis ezoze Catharina*.

Kriteriji za identifikaciju sisačkih prezimena

Da bi neko prezime moglo biti „sisačko“ mora ispunjavati dva kriterija: da se u prezimenskoj građi pojavljuje kontinuirano barem 150 godina unazad te da se nalazi u aktualnom popisu stanovništva (za 2001. godinu), dakle da je dio suvremenog prezimenskog fonda Siska, tj. grada Siska s pripadajućim mu naseljima¹³.

Kako bi se uopće pristupilo analizi, bilo je potrebno izraditi bazu prezimena u obliku popisa / rječnika sisačkih prezimena¹⁴ koji sadrži podatke o oblicima zapisa dotičnoga prezimena kroz povijest s kronološki navedenim godinama pojavljivanja.

U cjelokupnoj prezimenskoj građi izdvajaju se prezimena koja se u zapisima neprekidno pojavljuju od 1871. do 2001., dakle više od 130 godina. Budući da se radi o popisu stanovništva iz 1871., a ne o Matici krštenih, može se pretpostaviti da su nositelji tih prezimena rođeni barem dvadesetak godina ranije, tj. oko 1850. godine, što ih čini relevantnima za uvrštenje među sisačka prezimena. To dodatno potvrđuje i lokalna percepcija, jer Sišćani nositelje tih prezimena nazivaju „starim Sišćanima“ ili „starim sisačkim familijama“.

Uočena su i prezimena koja su zabilježena jednom prije nekoliko stoljeća, a potom se ponovno pojavljuju tek u posljednjem popisu iz 2001. godine. Tako su, primjerice, prezimena *Vančić* i *Vidačić* zabilježena još 1499. (kao *Vanchich* i *Vidachich*), a potom ponovno tek 2001. Slično vrijedi i za prezime *Zuberh* iz 1613. koje se 2001. javlja kao *Zuber* te za prezime *Thwskan* iz 1591. koje se pojavljuje kao *Tuskan* 1702. i 1729., a potom kao *Tuškan* 2001. godine. Još je više prezimena koja se bilježe jednom u 15. ili 16. stoljeću, a zatim ponovno u popisima stanovništva iz 1991. i 2001., poput prezimena *Zelych* (1591.), koje se javlja kao *Zelić* u 1991. i 2001. godini. Što se u međuvremenu događalo s nositeljima tih prezimena? Moguće je da njihova prezimena nisu iščitana iz dokumenata zbog nečitkosti zapisa, da su bila zabilježena u godinama izvan analiziranoga korpusa ili da su u međuvremenu nestala iz Siska, pa se ponovno pojavila kao posljedica doseljavanja. Postavlja se pitanje: treba li ih smatrati sisačkima? Ako je prezime zabilježeno samo jednom u 15., 16. ili početkom 17. stoljeća, a potom tek u popisima iz 1991. i 2001., ali ne i u onom iz 1948., ono nije uključeno među sisačka

13 Prema popisu iz 2001. godine Sisku pripadaju 34 naselja: Blinjski Kut, Budaševo, Crnac, Čigoč, Donje Komarevo, Gornje Komarevo, Greda, Gušće, Hrastelnica, Jazvenik, Klobučak, Kratečko, Letovanci, Lonja, Lukavec Posavski, Madžari, Mužilovčica, Novo Pračno, Novo Selo, Novo Selo Palanječkčćo, Odra Sisačka, Palanjek, Prelošćica, Sela, Sisak, Stara Drenčina, Staro Pračno, Staro Selo, Stupno, Topolovac, Veliko Svinjičko, Vurot, Žabno.

14 Zbog svoje opsežnosti ovaj popis nije dio ovoga rada. (Rječnik sisačkih prezimena vidi u: Šimek Cvitković 2013: 223–442)

prezimana jer za to nema dovoljno potvrda o njegovoj kontinuiranoj prisutnosti u proteklih 150 godina. S druge strane, ako je prezime zabilježeno krajem 17. ili u 18. stoljeću, uključeno je u korpus sisačkih prezimana, možda u ponekim slučajevima i neopravdano, ali uz dojam barem prividne dvostoljetne prisutnosti na ovom području.

Upitna su bila i prezimana koja nisu zabilježena u popisu stanovništva iz 1948. godine. Ova poslijeratna godina označava razdoblje privremenih prekida boravka dijela stanovništva na ovom području, ponajprije zbog ratnih i poratnih okolnosti. Preseljenja su tada bila učestala, iako često kratkotrajnoga karaktera. Uz to, popisne su liste često bile nečitke, što je moglo dovesti do pogrešnoga iščitavanja podataka. Zbog toga su takva prezimana ipak uvrštena u korpus sisačkih prezimana jer postoji veći broj potvrda o njihovu postojanju u drugim razdobljima. Primjerice, prezime *Dragović* zabilježeno je 1499. (*Dragowich*), 1543. (*Dragowych*), 1678. (*Dragovich*), 1680. (*Dragouich*), 1722. (*Dragouich*), 1991. (*Dragović, Dragović*) i 2001. (*Dragović*). Slično vrijedi i za prezime *Tominić*: 1591. (*Tomynych*), 1613. (*Thominich*), 1698., 1721. i 1722. (*Thominich*), 1783. i 1848. (*Tominich*), te u popisima iz 1892., 1991. i 2001. godine (*Tominić*).

Postoje prezimana koja su bila prisutna na ovom području tijekom posljednjih 150, 200 i više godina, pa čak i u popisu stanovništva iz 1991., ali ih u popisu iz 2001. više nema. U većini slučajeva riječ je o posljedicama raseljavanja tijekom Domovinskog rata. Budući da nisu zabilježena kao živa prezimana na sisačkom području 2001. godine, nisu uključena u korpus sisačkih prezimana.

Prezimana predstavljaju izrazito dinamičan sustav, zbog čega ih je nerijetko teško dosljedno pratiti i klasificirati. U okviru ove analize moguće je da su neka prezimana pogrešno svrstana među sisačka, kao što je moguće i da su neka, uslijed rada na reprezentativnom uzorku umjesto na cjelokupnoj dostupnoj građi, ostala neobuhvaćena. Također, pojedina prezimana, koja su još 2001. bila prisutna na sisačkom području, danas se više ne mogu smatrati sisačkima s obzirom na iseljavanje ili smrt posljednjih nositelja.

Ova pojava upućuje na to da prezimana nisu samo jezični znakovi, već i nositelji širokoga spektra jezičnih i izvanjezičnih informacija o društvenim, demografskim i povijesnim procesima određenoga prostora. Analiza prezimana stoga pruža dragocjen uvid u društvenu dinamiku i povijesne mijene sisačkoga kraja predstavljajući važan izvor za njegovo bolje razumijevanje. U tom smislu, ovaj rad, temeljen na analizi reprezentativnog uzorka, predstavlja tek početni korak u prepoznavanju potencijala koje sustavno i interdisciplinarno istraživanje prezimenske građe može pružiti, kako s aspekta lingvistike, tako i s aspekta povijesne demografije i kulturne baštine.

Povijesni migracijski tokovi i njihov odraz u prezimenima Siska

Sisački prostor je zbog svog strateškog položaja oduvijek privlačio osvajače. Jedna od najvećih i najtežih ugroza zasigurno su bili prodori Turaka u 16. st. Pokupski je kraj početkom toga stoljeća bio dobro naseljen zahvaljujući stanovništvu koje je došlo iz istočnih i južnijih područja u bijegu pred Turcima, a krajem stoljeća, kada turska vojska stiže do sisačkoga prostora, dolazi do bijega stanovništva pred turskom ugro-

zom, a sisačko je vlastelinstvo opustošeno.¹⁵ S ciljem naseljavanja opustošenoga kraja, ali s plodnom zemljom, početkom 17. st. dolazi do koloniziranja posjeda i naseljavanja sisačkih sela. Dolaze zainteresirani novi naseljenici, a u nekim selima naseljavaju se tzv. vazalni plemići koji su u zamjenu za oslobađanje od feudalnih tereta obavljali vojnu službu i određene druge obveze.¹⁶ Sisačko vlastelinstvo je, naime, bilo feudalna gospoštija Zagrebačkoga kaptola i to od 12. st. pa do sredine 19. st.

Početkom 19. st. (1838. godine) Kaptol Sisku daje statut i proglašava ga trgovištem. Iako se u analiziranim dokumentima često spominje *oppidum Sisek*, Sisak je do toga vremena zapravo smatran selom i većina stanovnika bili su seljaci. Međutim, dobivši statut trgovišta trebalo je, među ostalim, izgraditi trgovačka skladišta i to na obali Kupe gdje su se nalazile drvene seljačke kuće. Budući da su se te kuće mogle rastaviti i ponovno sastaviti, oni stanovnici koji su htjeli postati građani trgovišta svoje su kuće preselili koju ulicu dalje od Kupe, a oni koji su željeli ostati seljaci, preselili su se zajedno sa svojim kućama u obližnja sela (Buturac 1960: 292–293). Time su mnoga prezimena nestala iz samoga Siska i postala prezimenima susjednih sisačkih sela. Došlo je do promjene s obzirom na zanimanja stanovništva Siska. Tu sada žive trgovci, obrtnici i drugi bezemljaši.

Kaptolsku vlast potom početkom 19. st. kratko zamjenjuje francuska u vrijeme napoleonskih ratova, a nakon toga austrijska.

Događaji u relativno bliskoj prošlosti Prvi i Drugi svjetski rat, Domovinski rat te snažne gospodarske promjene krajem 20. i početkom 21. st. također su uzrok promjene demografske i socijalne slike stanovništva na ovom području. I danas svjedočimo odlascima stanovnika, ne samo s našega sisačkog područja nego i iz zemlje, ali i doseljavanju pojedinaca u Sisak, uglavnom zbog ekonomskih razloga. Pred dvadesetak godina u Sisku i okolici nastanilo se npr. nekoliko kineskih obitelji koje su tu već dobile i svoje prve potomke, a u novije vrijeme tu su migranti iz Nepala, Indije i centralne Azije od kojih dio ovdje potencijalno može osnovati obitelj. Slijedom svih ovih, naravno i svih onih nespomenutih, ratnih i gospodarskih događanja u bližoj i daljoj prošlosti, svjedočimo naseljavanju i raseljavanju stanovništva na sisačkom području, a time i dolasku i nestanku pojedinih prezimena u ovom kraju. Kako nestaju ljudi, tako zauvijek nastaju i pojedina prezimena, a pojavljuju se neka nova iz sve udaljenijih dijelova svijeta, te se upravo na temelju svog mobilnog karaktera potvrđuju kao živa i dinamična pojava koju nikada ne možemo do kraja i bez ostatka opisati.

Prezimena, u tom kontekstu, pružaju dragocjene podatke o vremenu i pravcima doseljavanja stanovništva na ovo područje. Tako, primjerice, o razdoblju turske ugroze svjedoče prezimena muslimanskoga podrijetla poput: *Bašić, Bežanić, Ćurić, Hadrović, Hatić, Kasun, Keleković, Jusić, Pašić, Pezelj, Sadak, Serdar, Sertić, Šajković* i dr. Nositelji

15 Do koje je mjere prostor popaljen i opustošen dobro ocrta opis iz sačuvanog registra podavanja prosa iz 1592. u kojem stoji da nakon borbi oko Siska 1592. – 1593. sisačka tvrđava više nema nijednog kmeta te da su popisivači uz 22 sela napisali da su u potpunosti spaljena i da u njima više nema nijednog stanovnika (Adamček 1987: 127) te da se više ne vode ni registri svinja koje je dotad ubirao Zagrebački kaptol (Adamček 1980: 282).

16 Vazalni plemić, tzv. predijalac, *Jakov Benčak* tako je npr. dobio obvezu da naseli novim stanovništvom selo Jazvenik (Adamček 1987: 527).

tih prezimena vjerojatno su izbjegli s prostora već ranije osvojenih od Osmanlija naselivši se na sigurnije područje današnjega Siska. I prezime *Kaurić* može se dovesti u vezu s tim razdobljem jer riječ *kaurin* označava kršćanina koji nije bio podanik Osmanskoga Carstva.

Pripadnost Hrvatske Austro-Ugarskoj Monarhiji i njezina nastojanja da naseli opustošena područja Vojne krajine potvrđuju se i prisutnošću prezimena njemačkoga (npr. *Albert, Fridrich, Fuksa, Hanzic, Horn, Hubelić, Koloman, Miller, Muller, Müller, Pintarić, Schwarz, Šmit, Šmidt, Šnajder, Šoštarić, Špoljar, Štampfel, Švarc, Weiss, Žagar...*) i mađarskoga podrijetla (*Kiš, Sabo, Šipuš, Španić, Španović, Tot, Toth...*). Ipak, treba naglasiti da prezime koje ima stranu jezičnu osnovu ne znači nužno i strano podrijetlo njegova nositelja. Ne treba zanemariti ni prezimena etnonimskog postanja, poput *Madžar, Mađar, Mađer, Mažer, Mađarac, Mađarić, Mađerić* koja svjedoče o prisutnosti i doseljavanju mađarskoga stanovništva na ovo područje.

S obzirom na navedena povijesna zbivanja, migracije stanovništva i prisutnost različitih političkih tvorevina na našem području razumljiva je prisutnost inojezičnih elemenata u našim prezimenima. Ponajprije je riječ o apelativnim leksemima koji označavaju različita zanimanja i obrte, prije svega njemačkoga podrijetla: *Miller, Muller, Müller* < njem. *Müller* (*mliinar*), *Pintarić* < njem. (*Faß*)*binder* (*bačvar*), *Šmit* < njem. *Schmied* (*kovač*), *Šnajder* < njem. *Schneider* (*krojač*), *Šoštarić* < njem. *Schuster* (*postolar*), *Špoljar* < njem. *Sporer* (*bravar*), *Žagar* < njem. *Säger* (*pilar*), u manjoj mjeri mađarskog: *Sabo* < mađ. *szabo* (*krojač*), *Šipus* < mađ. *sipos* (*svirač*) i turskog podrijetla: *Čurić* < tur. *kürkcü* (*kožuhar, krznar*), *Pezelj* < tur. *peza* (*svodilja*), *Šajković* < tur. *şajk* (*čoha slična suknu domaće izrade*) te aloglotskim osobnim imenima prije svega latinskoga porijekla (prema preporuci crkve nakon Tridentskog sabora djeci su, naime, uglavnom bila nadijevana svetačka imena latinskoga ishodišta, no budući da su bila gotovo u potpunosti udomaćena, više se nisu osjećala kao strani elementi u jeziku) i nešto manje njemačkoga (*Albert* < njem. *Albert, Fridrich* < njem. *Friedrich, Hanzic* < njem. *Hans, Hubelić* < njem. *Hubert, Majnarić* < njem. *Meinhardt*) te turskog ishodišta (*Bešanić* < musl. os. ime *Beša, Bešir, Hadrović* < *Hadro, Hajdar, Jusić* < *Jusuf*). Manji dio prezimena stranoga ishodišta je nadimačke motivacije: *Schwartz, Schwarz, Švarc* < njem. *schwarz* (*crn*), *Weiss* < njem. *weiss* (*bijel*), *Štampfel* < njem. *Stämpfel* (*čašica za rakiju*), *Fuksa* < njem. *Fuchs* (*lisica*), *Horn* < njem. *Horn* (*rog*), *Kiš* < mađ. *kis* (*mali*), *Legin* < mađ. *legíny* (*mladić, sluga*), *Sertić* < tur. *sert* (*tvrd, jak*)...

Mnoga sisačka prezimena stranoga ishodišta više uopće ne doživljavamo kao takva jer su se posve prilagodila hrvatskom fonološkom sustavu, npr. *Špoljar* ili *Pintarić*. Nasuprot tomu, pojedini imenski sufiksi karakteristični za određeni strani jezik odmah odaju strano porijeklo nekih prezimena, npr. sufiks *-er* iz njemačkog jezika u prezimenima *Haler* ili *Miler*. Pritom zamjećujemo da su pojedina prezimena iz ove posljednje skupine zadržala njemačku ortografiju uz istovremeno postojanje oblika prilagođenih hrvatskomu jeziku, npr. *Schwartz, Schwarz, Haller, Müller* uz *Švarc, Haler, Miler* i dr.

Najstarija zabilježena prezimena na sisačkom području

Najstarija zabilježena prezimena na sisačkom područja u našem korpusu nalaze se u izvoru¹⁷ koji datira iz 1499. godine. Radi se o popisu kmetskih podavanja u kojem su iščitana sljedeća 153 prezimena:

Bačić (*Bathich*), Bartolić (*Bartolich*), Belčenić (*Belchenowich*), Benčić (*Benchich*), Bereković (*Berekowich*, *Berekovich*), Berleković (*Berlekowich*), Bezdaković (*Bezdakowich*), Bišvić (*Biswich*), Bizušić (*Bizwsich*), Blašković (*Blaskowich*), Blažičević (*Blasichewich*), Bogović (*Bogowich*), Bokatić (*Bokatich*), Bombeković (*Bombekowich*), Bombiković (*Bombikowich*), Brajša (*Braijša*), Bresteković (*Bresthekowich*), Brodić (*Brodicz*), Brozović (*Brozowich*), Cvetnić (*Cwethnich*), Cvitnić (*Cwitnich*), Čadović (*Chadowich*), Dimković (*Dimkowich*), Dobranović (*Dobranowich*), Dragčinić (*Dragzinowich*), Dragović (*Dragowich*), Dražinić (*Drazinowich*), Drosan (*Drosan*), Dvojak (*Dwoyak*), Fabez (*Fabez*), Fabijanić (*Fabijanijch*), Filipanović (*Filipanovich*), Filipović (*Filipovich*), Gučić (*Gouchich*), Hubelić (*Hubelich*), Hatić (*Hathich*), Hergešić (*Hergessich*), Hrabić (*Hrabich*), Ivanković (*Ivankovich*), Ivoš (*Iwsch*), Jagišić (*Jagichich*), Jagitić (*Jagithich*), Jagodić (*Jagodich*), Jajković (*Jagodich*), Jakopović (*Jakopowich*), Jakopovich (*Jachopowich*), Jambrić (*Jambrikowich*), Janeković (*Janekowich*), Jarovlić (*Jarowlich*), Kerhen (*Kerhen*), Kolutić (*Kolutyh*), Komarac (*Komarzs*), Kozić (*Kozich*), Krajač (*Krayach*), Krajačić (*Krajijachich*), Kroharić (*Kroharich*), Kukenović (*Kukenocich*), Kunić (*Kwnich*), Lac (*Lacz*), Lah (*Lah*), Lončarić (*Loncharich*), Lubanić (*Lubanich*), Lučić (*Lutchich*), Lukačević (*Luka(chewich)*), Magdić (*Magdic*), Manorović (*Manorowich*), Marković (*Markowich*), Martinković (*Martinkowich*), Matijačić (*Matiyassich*), Matejašec (*Matheassecz*), Matijašinić (*Matiasinich*), Matijčić (*Mathiychich*), Matijusinić (*Mathiwsinnich*), Matinić (*Mathinich*), Martinković (*Marthinkovich*), Matković (*Mathkowich*), Mavrović (*Mawrowich*), Mihanić (*Mihanich*), Mištrović (*Mistrowich*), Mitanković (*Mithankowich*), Movrinović (*Mowrinowich*), Mrazić (*Mrasich*), Novak (*Nowak*), Pavković (*Paukowich*), Pavlečić (*Paulechich*), Pavleković (*Pawlkwowich*), Pavliković (*Paulikowich*), Pavlinović (*Paulinowich*), Pavšić (*Pausich*), Petrelić (*Petrellich*), Petrić (*Petrchich*), Petreković (*Pethrekowich*), Petričić (*Petrichich*), Pitrić (*Pitratich*), Povković (*Pawkowich*), Pranić (*Pranich*), Prazić (*Prazyh*), Radičević (*Radichevich*), Rokota (*Rokota*), Simonić (*Simonich*), Siroković (*Syrokowich*), Skrbinić (*Skrbin*), Smolko (*Zmolko*), Sopić (*Zopych*), Stančić (*Zthansich*), Stojković (*Zthoykowich*), Šajtušić (*Saytusich*), Šakić (*Saakich*), Šašo (*Sazso*), Šatović (*Sathovich*), Šimunović (*Simunowich*), Škorić (*Zkoricz*), Tomašić (*Thomasich*), Tomšić (*Thomsich*), Tonković (*Thonkowich*), Trimković (*Thrimkowich*), Tuškančić (*Thuskanchich*), Vajšeković (*Waychekowich*), Vančić (*Vansich*), Vidačić (*Vidachich*), Vidaković (*Vidakowich*), Vnih (*Wnych*), Vok (*Wok*), Vranić (*Wranich*), Zadrović (*Zadrivich*), Zibrić (*Zibrich*), Zojčić (*Zoychich*), Zrnić (*Zrnich*).

Najstarija zabilježena prezimena na sisačkom području ne podrazumijevaju automatski da se radi o najstarijim sisačkim prezimenima. Jedan od kriterija da bi

17 ACA 1499, Fasc. 49 Nr 1

prezime bilo sisačko je da se ono nalazi u aktualnom prezimskom fondu, dakle u našem istraživanju u popisu stanovništva iz 2001. godine. Prezimana *Lah*, *Šašo* i *Škorić* potvrđena su doduše u izvorima 1499., 1991. i 2001. godine, međutim, između toga je vremenski jaz od gotovo pet stotina godina bez i jedne njihove potvrde, što najvjerojatnije upućuje na to da u tom vremenu navedena prezimana, možda zbog odlaska njihovih nositelja, možda zbog njihove smrti, uopće nisu bila prisutna na našem području. Nailazimo također na niz prezimana koja su od 1499. kontinuirano stoljećima bila prisutna na sisačkom području, neka čak do početka 20. st., da bi potom nestala (*Blažičević* 1499. – 1948., *Dimković* 1499. – 1680., *Gučić* 1499. – 1991., *Jambriković* 1499. – 1613., *Pavliković* 1499. – 1613., *Tuškančić* 1499. – 1722. itd.). Dakle, ni ona se ne mogu ubrojiti u „sisačka“.

Najstarija sisačka prezimana

Uvažavajući oba kriterija (150 godina kontinuirane prisutnosti na ovom području te prisutnost u aktualnom prezimskom fondu, stanje 2001. godine), od gore navedenih najstarijih prezimana na sisačkom području 51 prezime (33 %) može se nazvati „sisačko“, što iznosi 9 % od ukupnoga broja današnjih sisačkih prezimana.

Najstarijim sisačkim prezimenima shodno tome pripadaju: *Bačić*, *Bartolić*, *Benčić*, *Brlaković*, *Blašković*, *Bogović*, *Brozović*, *Cvetnić*, *Dragović*, *Draženović*, *Fabijanić*, *Filipović*, *Hatić*, *Hergešić*, *Ivanković*, *Jagodić*, *Jakopović*, *Janeković*, *Janković*, *Komarac*, *Kozić*, *Krajačić*, *Lončarić*, *Lukačević*, *Lučić*, *Magdić*, *Marković*, *Martinković*, *Matković*, *Novak*, *Pavković*, *Pavličić*, *Pavlinović*, *Petreković*, *Petračić*, *Pranić*, *Pranjić*, *Radičević*, *Smolko*, *Sopić*, *Stančić*, *Šatović*, *Šajtušić*, *Šimunović*, *Skrbin*, *Tomašić*, *Tonković*, *Vidaković*, *Vranić*, *Zadrović*, *Zrnić*.

Ovo je naravno premali uzorak za neku ozbiljniju analizu, no što se motivacije tiče, uočavamo prema očekivanju najviše prezimana motivirana osobnim imenima, kako idiolotskim (npr. *Cvetnić*, *Dragović*, *Jagodić*, *Radičević*, *Stančić*...) tako i aloglotskim (npr. *Blašković*, *Fabijanić*, *Jakopović*, *Lučić*, *Pavlinović*, *Tomašić*), zatim nadimcima (*Komarac*, *Skrbin*...) i zanimanjima (*Lončarić*, *Krajačić*...).

Motivacijska analiza sisačkih prezimana

Prema motivima¹⁸ nastanka prezimana se mogu razvrstati u sljedeće četiri skupine:

I. Prezimana motivirana osobnim imenima

II. Prezimana motivirana nadimcima

III. Prezimana motivirana nazivima zanimanja i nazivima za obnašanje kakve službe

IV. Prezimana motivirana etnicima i etnonimima.

18 Suvremena onomastička literatura i europska antroponomastička teorija dijele prezimana na četiri osnovne kategorije: na prezimana motivirana osobnim imenima, zatim nadimčakog, etničkog i etnonimskog podrijetla te na prezimana motivirana zanimanjima odnosno obrtima. Ovakvu podjelu preuzeo je i naš poznati onomastičar, akademik Šimunović (1995: 13–20) koji uz ove kategorije postavlja pitanja: ČIJI SI?, KAKAV SI?, OTKUD SI? I ŠTO SI? ČIME SE BAVIŠ?

Prezimana motivirana osobnim imenima

Prezimana ove skupine najbrojnija su i najčešća, kako u hrvatskim, tako i u europskim okvirima, a među njima ima najviše patronima¹⁹ i matronima²⁰. Među sisačkim prezimenima ovoj skupni prezimana pripada najveći dio prezimana, njih 49,2 % ili 274 od 557, a mogu se podijeliti na prezimana sa svetačkim imenom u svojoj osnovi i na prezimana s narodnim imenom u svojoj osnovi.

Prezimana sa svetačkim / biblijskim osobnim imenom u osnovi

Prezimana sa svetačkim imenom u svojoj osnovi tvore najveću motivacijsku skupina kojoj pripada 72,3 % sisačkih prezimana motiviranih osobnim imenom. U našem korpusu to su sljedeća prezimana: *Albert* (< *lat. Albertus*), *Androšić* (< *Andrija*, *lat. Andreas*), *Antolčić*, *Antolec*, *Antolić*, *Antolović*, *Antunović* (< *Antun*, *lat. Antonius*), *Augustinović* (< *Augustin*, *lat. Augustus*), *Balenović* (< *Baltazar*), *Barić* (< *Barbara*), *Bartolić*, *Bartolović* (< *Bartol*, *lat. Bartolomeaus*), *Bašić* (< *Sebastijan*, *lat. Sebastianus*)²¹, *Benčić*, *Benišek*, *Benković* (< *Benedikt*, *lat. Benedictus*), *Bernardić*, *Bernić* (< *Bernard*, *lat. Bernardus*), *Blašković*, *Blazina*²², *Blažeković*, *Blažević*, *Blažinčić*, *Blažinić* (< *lat. Blasius*), *Brlečić*, *Brleković* (< *Bernard*), *Broz*, *Brozović* (< *Ambroz*, *lat. Ambrosius*), *Ceković* (< *Celestin*, *lat. Caelestinus*), *Cicak* (< *lat. Caecilia*), *Curić*²³ (< *Ćiril*, *lat. Kýrillos*), *Domitrović* (< *Dimitar*, *grč. Dēmētrios*), *Duić*, *Dujić*, *Dujmović* (< *Dujam*), *Đuračić*, *Đurak*, *Đurđević*, *Đurek* (< *Juraj*, *lat. Georgius*), *Fabijančić*, *Fabijanić* (< *lat. Fabianus*), *Ferenčak* (< *lat. Franciscus*), *Filipović*²⁴ (< *lat. Philippus*), *Franić* (< *lat. Franciscus*), *Gal*, *Galić*, *Galović*²⁵ (< *lat. Gallus*), *Gašparić*, *Gašparović* (< *Gašpar*, *lat. Gasparus*), *Gec* (< *lat. Gregorius*), *Gregec*, *Gregorec*, *Gregorek*, *Gregorić*, *Gregurek*, *Gregurinčić* (< *lat. Gregorius*),

- 19 Patronimi su prezimana nastala prema imenu oca, a oblikuju se dodavanjem posvojnih nastavaka poput -ov (npr. *Ivanov*), -ev (*Jurjev*) i -in (*Tomin*). Na te oblike često su se nadovezivali nastavci za tvorbu hipokoristika kao što su -ić, -ac/-ec, -ak/-ek, -ica, -ski, koji su prvotno označavali mlađu osobu, tj. sina nositelja tog imena (npr. *Vulić je mladi Vule*, *Tomek mladi Tomo...*). Kada su se ti hipokoristični sufiksi spojili s posvojnima, dobivali su značenje „sin od“, primjerice, *Ivan* > *Ivanov* > *Ivanović*, *Tomo* > *Tomin* > *Tominac* (Šimunović 1995: 16). Putanec (1976: 27) put nastajanja prezimana opisuje: „osobno ime > deminutiv > ime po ocu > ime više obitelji (naselje) > prezime“; primjer: „*Petar* > (mali *Petar*) *Petrić* > (njegov obitelj) *Petrići* > *Petrić* (za jednu osobu)“.
- 20 Matronimi (prezimana koja su nastala prema osobnom imenu žene/majke) pojavljuju se mnogo kasnije od patronima, što je zasigurno odraz društveno podređenog položaja žene. Najčešće je prezime nastalo prema ženskom imenu ako se radilo o udovicama ili izvanbračnoj djeci ili nekoj osobito važnoj i po nečemu značajnoj ženi.
- 21 Prezime *Bašić* moguće je dovesti u vezu i s baša (turski baša „starješina“). To znači da ovo prezime može također biti motivirano i zanimanjem, tj. nadimkom. Vidović (2008: 161) ga ubraja u prezimana motivirana nadimkom, preciznije ponašanjem nositelja.
- 22 Moguća je također motivacija prema zanimanju – čovjek koji izrađuje blazine (blazina „perina“)
- 23 Ovo prezime Vidović (2010: 87) navodi kao primjer prezimana u kojima su „uščuvani različiti odrazi svetačkog imena *Juraj* (dalmatski *Curić*, latinski *Juračić*)...“
- 24 Kod nekih prezimana, poput ovoga, nailazimo na dvojak izgovor: *Filipović*/*Filipović* pri čemu je oboje ispravno. Naglasak u prezimenima može imati i razlikovnu ulogu; Šimunović navodi primjer prezimana *Zelić* koje se, iako ne pripada „sisačkim prezimenima“, također nalazi među današnjim prezimenima Siska: „U sjevernoj Dalmaciji *Zelići* su Srbi, a *Zelići* Hrvati, pa ih akcenat nacionalno podvaja.“ (Šimunović 2008: 75).
- 25 Vjerojatna je i veza s leksemom *gal*, *gao* „crn, mrk“, što pak prezimana *Gal*, *Galić*, *Galović* svrstava u ona nadi-mačke motivacije.

Habeković, Habijan, Habjan (< lat. *Fabianus*), *Hanzić* (< njem. *Hans*, lat. *Johannes*), *Haler / Haller* (< lat. *Michael*), *Ivančić, Ivanković, Ivanović, Ivanušić, Ivičinec, Ivić, Ivković, Ivšić* (< lat. *Johannes*), *Jagatić* (< lat. *Agatha*), *Jakopić, Jakopović, Jakšić* (< lat. *Iacobus*), *Janeković, Janković, Janušić* (< lat. *Johannes*), *Jendričko* (< lat. *Andreas*), *Juhović, Jurković* (< Jurko, Juraj, lat. *Georgius*), *Kelečić* (< Klement, lat. *Clemens*), *Kireta, Kirinić* (< Kiril, Ćiril, lat. *Kýrillos*), *Klarić* (< tal. *Clara*), *Klemenčić* (< Klement, lat. *Clemens*), *Kocijančić* (< lat. *Cantianus*), *Koić / Kojić, Kontić* (< Koja, lat. *Constantinus*), *Koletić* (< Koleta, lat. *Nicolaus*), *Kostelec* (< Konstantin, lat. *Constantinus*)²⁶, *Ković* (< Jakob, lat. *Iacobus*), *Kristić* (< Kristijan, Kristofor i sl.), *Kušević, Kuzmić* (< Kuše, Kuzma), *Lekić* (< Aleksandar), *Lovreković, Lovrenić, Lovrić* (< lat. *Laurentius*), *Lučan, Lučić* (< Lucija, lat. *Lucia*), *Lukačević, Lukačić, Luketić, Lukinić, Lukšić* (< Luka, lat. *Lucas*), *Magdić* (< Magdalena, lat. *Magdalene*), *Maraković, Marčec, Markić, Marković, Markus, Markuz* (< Marko, lat. *Marcus*), *Marečić, Mareković, Marelić, Marić, Marović* (< lat. *Maria*), *Margetić* (< Margareta, lat. *Margarita*), *Martinčić, Martinić, Martinković, Martinović* (< Martin, lat. *Martinus*), *Matanović, Matejčić, Matešić, Matijašević, Matijević, Matković* (< Matija, lat. *Mathias*), *Mihaljević, Miškulin* (< lat. *Michael*), *Mikloš, Mikočević, Miković, Mikšić, Mikulić* (< Mikula < Nikola, lat. *Nicolaus*), *Mintaković* (< lat. *Dominicus*), *Mitar* (< Dimitar, grč. *Demetrios*), *Ozanić / Ožanić* (< Ozana; < Žanko, Ivan), *Pavelić, Pavičić, Pavković, Pavlaković, Pavlek, Pavleković, Pavlenić, Pavlešić, Pavličić, Pavlić, Pavlinac, Pavlinić, Pavlinović, Pavlović, Pavušek* (< lat. *Paulus*), *Pejnović, Periček, Perković, Peršin, Petek*²⁷, *Petković, Petračić, Petreković, Petrić, Svetopetrić* (< lat. *Petrus*), *Pranić, Pranjić* (< lat. *Franciscus*), *Rapić* (< lat. *Raphael*), *Rebić* (< Rebeka, grč. *Rhebéka*), *Roksa* (< Rok, lat. *Rochus*), *Stipanec, Stipanić, Stipić, Štefančić* (< Stjepan, lat. *Stephanus*), *Šebek* (< Sebestijan, lat. *Sebastianus*), *Šimić, Šimunec, Šimunić, Šimunović* (< Šimun, lat. *Simon*), *Tomašević, Tomašić, Tomaško, Tomić, Tominac, Tominić, Tomljanović, Tomljenović, Tomšić* (< Toma/Tomaš, lat. *Thomas*), *Tonković* (< Antun, lat. *Antonius*), *Vidaković, Videković, Vidović, Vidušić* (< Vid, lat. *Vitus*), *Vincek, Vinković, Vinšek* (< Vinko, Vincent, lat. *Vincentius*), *Vrbanović* (< Urban, lat. *Urbanus*).

Prezimana s narodnim osobnim imenom u osnovi

Sisačka prezimana s potvrđenim narodnim imenom u osnovi čine 27,7 % prezimana nastalih od osobnih imena. Ovoj skupini pripadaju sljedeća prezimana: *Berek* (< *Berimir, Berislav*), *Bobetko* (< *Bogoljub i sl.*²⁸), *Bogović, Božić, Božičević, Božićević* (< *Bogdan, Božidar i sl.*), *Bušić* (< *Bušo: Budimil i sl.*), *Cvetković, Cvetnić* (< *Cvjetan*), *Čačić* (< *Čač/Čača*)²⁹, *Črnko* (< *Črnomir, Črnomir*), *Dobranić / Dobrenić, Dobrić, Dobrinić* (< *Dobrimir, Dobroslav*), *Dragić, Dragojević, Dragović, Draženović, Dražić* (< *Dragomir,*

26 Moguća je veza prezimena *Kostelec* i s apelativom *kostel, kaštel* („tvrđava“), pri čemu se može raditi o kaštelanu, tj. zapovjedniku straže u kaštelu (pa se radi o prezimenu od zanimanja) ili onome tko je živio u tvrđavi (pri čemu je onda riječ o prezimenu od etnika).

27 Moguća je i nadimačka motivacija („peti po redu“).

28 Moguća je veza s apelativnim leksemom *boba, bobica*, pa bi bila riječ o prezimenu nadimačke motivacije (malen kao bobica).

29 Moguća je i nadimačka motivacija.

Miodrag, Dražeslav... tj. od imena izvedenih od osnove „drag“, Dumbović (< Dub, zast. nar. os. ime)³⁰, Gruica (< Grujo), Gvozdanović (< Gvozdan), Hodalj (< Hodimir), Jagodić (< Jagoda)³¹, Jasić (< Jasen), Jezdec (< Jezdimir), Komlinović (< Komjen), Krnic / Krnjić, Krnjević³² (< Krneta), Krčelić (< Krče, Krstimir)³³, Križanić (< Kristofor), Lacković (< Vladimir i sl.)³⁴, Malivuk (< Vuk), Milaković, Miletić, Miloš, Milošić (< Milivoj, Milorad... tj. od imena od osnove „mio“), Miličić (< Milica), Panežić / Panižić (< Pane, Pantaleon), Radičević, Radočaj, Radović, Rajković (< Radislav, Radomir i sl.), Sekulić (< Sekula), Stančić, Stanešić, Stanković (< Stanislav i sl.), Stojaković, Stojanić, Stojić (< Stojan, Stojislav i sl.), Vučak, Vučić, Vučković, Vujičić, Vujnović, Vukas, Vuković, Vuksan, Vulić (< Vuk)³⁵, Zorić (< Zorislav)³⁶, Žarković (< Žarko), Živković (< Živko).

Prezimana od aloglotskih osobnih imena

U posebnu podkategoriju možemo izdvojiti sisačka prezimana nastala u pravilu od osobnih imena stranoga podrijetla – njemačkoga: *Fridrich* (< njem. *Friedrich*), *Hubelić* (< njem. *Hubert*), *Majnarić*, *Majnerić* (< njem. *Meinhardt*), *Mankas* (< njem. *Koloman*), *Sigur* (< njem. *Sigismund*, *Sigmund*), islamskoga: *Bešenić* (< *Bešir*), *Hadrović* (< *Hadro*), *Hatić* (< *Hato*), *Jusić*, *Jušić* (< *Jusuf*) ili engleskoga podrijetla: *Oswald* / *Ožvald* (< engl. *Oswald*, vjerojatnije njem. *Oswald*). Također prezime *Rožanković* (< *Erazmo*, lat. *Erasmus*)³⁷, motivirano ovim nekoć izuzetno čestim, no danas rijetkim osobnim imenom, može se ubrojiti u ovu skupinu.

Prezimana motivirana nadimcima

U ovoj skupini radi se o prezimenima nastalima prema nekom uočljivom obilježju prvoga nositelja određenoga prezimena s ciljem što jednoznačnije identifikacije. Ona pripadaju najstarijim prezimena čije prve potvrde i u europskim i u hrvatskim³⁸ okvirima nalazimo još u srednjem vijeku.

Nadimci su lako prepoznatljive imenske strukture koje sadržajem ističu neku od bitnih značajki svojih nositelja. Budući da osoba ne daje sama sebi nadimak, već joj

30 Moguća je motivacija prezimena od etnika: *dub*, hrast (netko tko dolazi s područja bogatog hrastom).

31 Moguća je također motivacija prema nadimku (npr. rumena, crvena poput jagode) ili zanimanju (bavi se uzgojem jagoda).

32 Moguća veza s leksemom *krnj* „kojemu je dio odbijen“, pa bi se u tom slučaju radilo o prezimenu nadimačke motivacije.

33 Šimunović (2008: 107) navodi također i sljedeće: *krčalo* „uvojnica na ralu“, po čemu bi ovo prezime pripadalo skupini prezimena motiviranih nadimcima (naziv za predmete materijalne kulture u prezimenima).

34 Vjerojatnija etimologija od imena Lazar, Luka (svetačka imena).

35 Velik broj prezimena izvedenih iz osobnog imena *Vuk* svjedoči o nekadašnjoj profilaktičkoj ulozi osobnih imena. Prezimana koja potječu od općih imenica *vuk* i *medvjed* ubrajaju se među najčešća hrvatska prezimana s podrijetlom u nazivima životinja. O razlozima zbog kojih su vukovi u prošlosti percipirani kao važni za život i opstanak čovjeka, kao i o mogućim procesima (metaforičkim i metonimijskim) koji su omogućili prijelaz općih imenica u vlastita imena – imenovanje s pomoću riječi *vuk* i *medvjed* – vidi Brozović Rončević i Žic Fuchs 2005: 38–43.

36 Moguća je motivacija prema nadimku: *zor(a)* + *ić* (za osobu koja rano ustaje).

37 Prezime *Rožanković* moguće je dovesti u vezu i s osobnim imenom Ruža.

38 U sjevernoj Hrvatskoj prisutna su već u 11. st. (Šimunović 2008: 50).

ga nadijevaju drugi, nadimak obično označava neku uočljivu osobinu osobe (*Crnčić*, *Dužić*) ili je sredstvo razlikovanja (*Samac*), a često izražava neku uočljivu tjelesnu manu (*Bezuh*, *Kljaić*, *Šapina*...). Praktički sve može postati nadimkom pa je broj nadimaka zapravo neograničen. Stoga je često teško sa sigurnošću odrediti koji je bio motiv njihovu nastanku.

S obzirom na lekseme koji se nalaze u osnovama prezimena nadimačke motivacije, sisačka prezimena možemo podijeliti u nekoliko skupina. Razlikujemo prezimena nastala od nadimaka za:

1. tjelesne osobine, izgled čovjeka

Baljak (: baljast „koji ima bijelu pjegu u kosi ili dlaci“), *Beloglavec* (: bjeloglav, svijetle kose), *Bezuh*³⁹ (: bez uha), *Crnčić*⁴⁰, *Černelić* (: crn, čern, crne kose ili puti), *Dužić* (: dug, visok čovjek), *Grbić* (: grba), *Grudenić* (: gruda), *Hergešić* (: hrga „ljudeskara“), *Horn* (: njem. Horn „rog“), *Keleković* (vjerojatno prema: tur. kel „čela“), *Kiš* (mađ. kis „mali“), *Kljaić* (: kljast, sakat), *Krakar*⁴¹ / *Kraker* (vjerojatno prema: krak, duga noga čovjeka), *Krivošić* (: kriv, savijen, vjerojatno od krivošijić), *Kuštreba* (: kuštrav), *Legin*, *Leginović* (: mađ. legin „mladić; sluga“), *Malek*, *Malović* (: mali), *Mesnjak* (: mesnat), *Ocvarek* (: čvarak), *Rogan*⁴² (: rog), *Schwarz*, *Schwartz*, *Švarc* (njem. schwarz „crn“), *Sertić* (tur. sert „tvrd, jak“), *Srebrić* (srebrne, sijede kose), *Šantek*, *Šantić* (: šantav „šepav“), *Šapina* (: šapa), *Šarec*, *Šarić* (: šaren), *Tompić* (: tompast „nezgrapan“), *Veršić* (: mađ. vörös „crven“; : lat. Ursus „medvjed“), *Vranešić*, *Vranić* (: vran „crn“, crne kose; : Franjo, lat. Franciscus – OI), *Weiss* (njem. weiß „bijel“, bijele kose i puti), *Žinić* (vjerojatno prema: franc. jeune „mlad“)

2. moralne, psihološke osobine

Divjak (: divlji), *Gorup* (: gorak), *Grubec*, *Grubić* (: grub), *Samac* (: sam), *Sanković* (: san), *Skrbin* (: skrb „briga“), *Slanac* (: slan), *Smolka*, *Smolko*, *Smolković* (: smola „peh“), *Vražić* (: vrag)

3. dijelove tijela⁴³

Bradić (: brada), *Brkanac*, *Brkanec*, *Brkić* (: brk), *Čulig* (: čulav, koji nema jedno uho, malih ušiju), *Glavanović*, *Palčić* (: palac), *Rukavina* (: ruka; rukav), *Šakanović* (: šaka⁴⁴), *Trbić* (: trbuh)

39 Mnoga prezimena iz ove skupine tijesno su vezana s onima motiviranim dijelovima tijela. Prezime *Bezuh* tako je vezano i uz izgled čovjeka i uz dijelove tijela (uho).

40 Ovdje je također moguća motivacija osobnim imenom (*Crnomir*).

41 Prezime *Krakar* moguće je povezati s istoimenim toponimom. U tom slučaju radilo bi se o prezimenu motiviranom etnikom.

42 Pandžić (1999: 85) navodi kako je današnje prezime *Rogan* nekada (u hercegovačkom kraju) bilo osobno ime.

43 Prezimena motivirana dijelovima tijela pripadaju najstarijim hrvatskim prezimenima, iako nisu hrvatska specifičnost. Znatno ranije su zabilježena kao osobna imena. Vrlo česti su u osnovama prezimena nazivi za glavu i dijelove glave, pa tako i u sisačkim prezimenima (*Bradić*, *Brkanac*, *Brkanec*, *Brkić*, *Čulig*, *Glavanović*, *Bezuh*).

44 *Šaka* istovremeno označava staru mjeru: „lakat je šest šaka po četiri palca“ (Šimunović 2008: 129).

4. rodbinske odnose

Babić (: baba „starica“; : tur. babo „otac, djed“), *Brajković* (: brajko, brat)

5. nazive biljaka i dijelove biljke

Božurić (: božur), *Djetelić*⁴⁵ (: djetelina), *Hren* (: hren), *Klasić*, *Klasnić* (: klas), *Koren* (: korijen), *Kukor* (vjerojatno prema: kukolj), *Peršin*⁴⁶, *Rožić* (: ruža)⁴⁷, *Šašek* (vjerojatno prema: šaš)⁴⁸, *Šiprak* (vjerojatno prema: šipurak, šipak), *Zrnić* (: zrno)

6. nazive životinja

Bačić (: bak⁴⁹ „bik, vol“), *Čuk* / *Ćuk*, *Fuksa* (njem. lisica), *Gmazel* (vjerojatno prema: gmaz), *Golubić*, *Kokotović* (: kokot, pijetao), *Komarac* / *Komarec*, *Kos* (: kos, vrsta ptice pjevice), *Košutić* (: košuta), *Kukić* (vjerojatno prema: kukac), *Lasić* (: lasica), *Lisec*, *Medved*, *Paun*, *Piškora* / *Piškura* (: piškora, vrsta slatkovodne ribe), *Smuđ* (: smuđ, vrsta ribe), *Zebić* (: zeba), *Zečić* (: zec)

7. nazive ljudi drugačije vjeroispovijesti

Kaurić (: kaurin, nevjernik u Osmanskom Carstvu)

8. nazive predmeta materijalne kulture

Brkljačić (: brklja „rampa“), *Liković* (vjerojatno prema: likovo „piće koje se ispija nakon dobro obavljenog posla), *Palaić* / *Palajić* (vjerojatno prema: tur. pala „kratki široki mač kojemu je držak obično okovan srebrom“), *Pirjak* (: pirija „lijevak“), *Rupčić* (: rubac), *Šibarić* (: šiba), *Školneković* (: škola), *Štampfel* (: njem. Stämpfel „mala čašica za rakiju“), *Uzelac* (: uzao, čvor), *Žganec* (: žganci)

9. osobinu u čijoj su osnovi glagolske tvorbe

Boltužić (: tužiti se na bol), *Kihalić* (: kihati), *Kucek* (vjerojatno prema: kucati), *Kukurik* (: kukurikati), *Mrmić* (: mrmijati), *Šuntić* (vjerojatno prema: šnuti⁵⁰ „pasti na pamet“)

10. novog stanovnika u mjestu (doseljenika)

Novčić, *Novaković*, *Novak*, *Novković* (: novi doseljenik; Novi, Novska – EK; Novak – OI), *Novotny*.⁵¹

45 Vjerojatnije se radi o motivaciji od naziva ptice – *Djetelić* od djetao / djetel.

46 Vjerojatnije se radi o motivaciji osobnim imenom *Petar*.

47 Moguća motivacija prema apelativu *rog*, hip. od *rog* – *rožić*. Objašnjenje motivacije ovog prezimena leži u naglasku (Šimunović 2008: 58).

48 Možda motivacija prema top. *Šaš* (u tom slučaju radi se o motivaciji etnikom) ili prema tur. *šašal* „luckast, šašav“ (motivacija prema nadimku).

49 Leksem *bak* (uz *konj*, *mačak* i *pijetao*) ima najveće prezimensko gnijezdo među hrvatskim prezimenima motiviranim zoonimskim apelativima (Brozović Rončević i Čilaš Šimpraga 2008: 42).

50 Upitna motivacija.

51 U srednjoj Europi vrlo su česta prezimena slične motivacije, a pojavljuju se uglavnom od 16. st. (Šimunović 2008: 125–126). Tijekom raznih povijesnih previranja stanovništvo se neprestano raseljavalo i doseljavalo, pri čemu su novopridošli često bili označavani kao „novaci“. Prezime *Novak* danas je peto po učestalosti u Hrvatskoj, dok se među sto najčešćih prezimena na području Siska nalaze *Novaković* (71. mjesto) i *Novosel*

Broj nadimačkih skupina odnosno vrsta nadimačke motivacije mogao bi naravno biti i veći, sve ovisi o tome u koju smo motivacijsku skupinu ubrojili određena prezimena.⁵²

Prezimana motivirana zanimanjima i nazivima za obnašanje kakve službe

Prezimana ove skupine tijesno su isprepletene s nadimcima. Riječ je o prezimenima nastalima od nadimaka u čijoj je osnovi zanimanje⁵³, odnosno ono čime se čovjek bavi ili služba koju obnaša. Ima također mnogo prezimena čija je osnova neki predmet materijalne kulture, npr. čun (*Čunčić*) pri čemu se možda upravo radi o čovjeku koji izrađuje čunove ili možda gajde (u prezimenu *Gajdek*) itd.

Prezimana motivirana nazivima zanimanja i nazivima za obnašanje kakve službe u našem su popisu sljedeća: *Ban, Banić* (: ban, vladarska titula), *Berač* (: berač), *Brodarac / Brodarec, Brodarić* (: brodar), *Čaić / Čajić* (: čauš „vođa svatova“), *Čipor*⁵⁴ (vjerojatno prema: čivčija „bezemljaš, čifčija“, tur. çiftçi „zemljoradnik“), *Čunčić* (: čun „manji plitki čamac“), *Ćurić* (: tur. ćurak „kožuh“ – kožar, krznar), *Gajdek* (: gajde), *Glavnik* (: glavnik „upravitelj posjeda, glavar vojske“), *Kapec, Kapić* (: kapa, pokrivalo za glavu), *Kasun* (: tur. kasun „djelitelj“), *Klobučar, Ključec* (: ključ, onaj koji izrađuje ključeve), *Kockar* (: kockar), *Kolar, Kolarić* (: kolar), *König* (: njem. König „kralj“), *Kotur* (: kotur, kotač), *Kovač / Kovać, Kovačević, Kovačić* (: kovač), *Kozić, Kozarić, Kozlović* (: kozar), *Krajačević*⁵⁵, *Krajačić* (: krojač), *Kralj, Kraljičković* (: kralj), *Kramarić* (: kramar, trgovac, njem. Krämer „trgovac na malo“), *Krpan* (: krpati, krojač), *Krznar, Logomer, Logomercac* (vjerojatno prema: lugar), *Lončar, Lončarević, Lončarić* (: lončar), *Lovas* (: mađ. lovász „konjušar“), *Lugarić* (: lugar), *Malina, Malin, Malinac, Mlinarić* (: mlin), *Medarić* (: medar), *Mesarić* (: mesar), *Meštović* (: meštar „majstor“), *Miller, Muller, Müller* (njem. Müller „mlinar“), *Pašić* (: paša „naslov visokih dostojanstvenika u Osmanskom Carstvu“), *Pezelj* (: tur. peza „svodnica“), *Pintarić* (njem. Faßbinder „bačvar“), *Popović* (: pop „svećenik“), *Posilović* (vjerojatno prema: posilni), *Ribarić* (: ribar), *Sablić, Sabljak, Sabljčić* (: sablja), *Sabo* (mađ. szabo „krojač“), *Sadak* (vjerojatno prema: tur. sadâka „milostinja“), *Selanac / Selanec* (: seljak)⁵⁶, *Serdar* (: serdar „starješina

(91. mjesto). Šimunović (2008: 124) napominje kako su ova prezimena, unatoč njihovoj današnjoj prisutnosti u urbanim sredinama, zapravo „seoska prezimena“.

52 Ovdje smo npr. prezime *Sever* uključili u prezimena motivirana etnikom, no isto tako je moguća nadimačka skupina motivirana stranom svijeta ili nazivom vjetra, premda su prema Vidoviću (Vidović 2008: 161 koji preuzima Šimunovićevo tumačenje) „Prezimana motivirana prirodnim pojavama razmjerno (...) rijetka (npr. Bura, Jug, Jutronić, Mečava i slično) i pripadaju starijemu sloju hrvatskoga prezimenskog sustava.“ Kod prezimena *Sever* također nije isključena mogućnost motivacije osobnim imenom (*Severin*, lat. *Severinus*).

53 Najviše prezimena motiviranih zanimanjima ima u sjevernoj Hrvatskoj zato što je ona najbliže europskom prostoru u kojem se u vrijeme jačanja obrta i razvijanja trgovine u kasnom srednjem vijeku pojavljivalo sve više obrtnika te posljedično tome i prezimena motiviranih obrtima kojima su se oni bavili (Šimunović i Maletić 2008: 53).

54 Moguća je i motivacija osobnim imenom: Čipo < lat. *Cyprianus*.

55 Prezimana *Krajačević, Krajačić, Sabo, Šnajder* potječu iz različitih jezika, ali njihova osnova sadrži semantički istu imenicu (krojač), što potvrđuje univerzalnost motivacijskih poticaja pri tvorbi prezimena.

56 Moguća je također motivacija prema toponimu Sela. U tom slučaju riječ bi bila o prezimenu motiviranom etnikom.

janjičara, vezir u Osmanskom Carstvu), *Sitarić* (: sitar), *Sopić* (: sop, sople „vrsta puhaćeg instrumenta“), *Sokolović* (: koji se bavi sokolarstvom), *Supančić* (: župan), *Šafarić* (: šafar „upravitelj imanja), *Šajković* (: šajk „čoha domaće izrade slična suknu, tur. ayak), *Šajtušić* (: šajt „vrsta grubog sukna“), *Šipuš* (: mađ. sipos „svirač“), *Šmidt*, *Šmit* (: njem. Schmied „kovač“), *Šnajder* (: njem. Schneider „krojač“), *Šoštarić* (: šostar „postolar“, njem. Schuster), *Španić*, *Španović* (: špan „upravitelj vlastelinstva), *Špoljarić* (: špoljar „bravar“, njem. Šporer), *Šubarić* (: šubara), *Šubić* (: šuba „kaput podstavljen krznom“), *Tačković* (: tačke), *Tkalčić* (: tkalac), *Varga* (: mađ. varga „kožar“), *Vratarić* (: vratar), *Zlatarić* (: zlatar), *Žagar* (: žage „pila“, njem. Säger „pilar“), *Župančić* (: župan).

Prezimana motivirana etnicima i etnonima

Prezimana od etnika

U ovu skupinu ubrajaju se prezimana nastala od naziva naselja ili određenih krajeva odnosno područja. U našem popisu na njih otpada 6,2 % prezimana: *Bakran* (: top. Bakar), *Blagaić* / *Blagajić* (: top. Blagaj), *Brdarić*, *Brižić* (: brijeg), *Dolenac* / *Dolenec* (: top. Dol; dol), *Dovranić* (: top. Vranić, Vranići), *Freiberger* (: top. Freiberg), *Gorički* (: top. Gorica; gorica), *Grabić* (: grab), *Grahovac* (: Grahovo)⁵⁷, *Korenić* (: top. Korenići, Korenić brdo), *Kranjec*, *Kranjčević* (: Kranjska)⁵⁸, *Krmpotić* (: top. Krmpote), *Majdak* (: čovjek iz područja Gorskog Kotara ili okolice Jastrebarskog), *Novosel* (: top. Novo Selo)⁵⁹, *Oriović* (: top. Orijevac, Oriovčić), *Orešić*, *Oršić* (vjerojatno prema: top. Orešec, Orešje), *Podkrajšek*⁶⁰, *Pomoravec* (: Pomoravlje), *Posavac*/*Posavec*⁶¹ (: Posavina), *Požgaj*⁶² (: top. Požega), *Preloščan*/*Preloščan* (: Preloščica), *Rogović* (: top. Rogovići), *Senčar* (: top. Sveti Juraj – Šentjur), *Sever* (: sjever „strana svijeta“), *Šišinački* (top. Šišinac)⁶³, *Turopoljac* (: Turopolje), *Tuškanec* (: Toskana), *Zadrović* (vjerojatno prema: Zadar), *Zagorec*⁶⁴ (: Zagorje, onaj koji je za gorom).

57 Prezime je možda motivirano zanimanjem (osoba koja se bavi uzgojem graha).

58 Također motivacija etnonimom: Kranjec „Slovenac“.

59 Moguća i motivacija nastanka prezimana nadimkom: novosel „novi doseljenik“.

60 Sufiks *-šek* je sufiks „vrlo karakteristične prezimenske tvorbe hrvatskokajkavskog i slovenskog jezičnog područja“ (Lukenda 1992: 37).

61 Prezimana *Pomoravec*, *Posavac*, *Posavec* pripadaju skupini hidronima (prezimana motiviranih vodom) i dobar su primjer posrednog načina nastanka prezimana kada hidronim imenuje neki kraj kao zemljopisnu regiju, npr. Posavinu ili Pomoravlje (vidi Šimunović 2008: 120). Osobe koje su u sadašnjem trenutku nositelji ovog prezimana nalazile su se u trenutku nadijevanja prezimana izvan dotičnog kraja motiviranog hidronimom, što znači da je Posavec dobio prezime tek nakon što se iz Posavine doselio npr. u neko selo u Pokuplju gdje su ga ljudi identificirali kao došljaka iz Posavine, znači Posavca.

Sufiks *-(a)c* s pomoću kojeg je tvoreno ovo prezime nalazi se u središnjoj tvorbi etnika (Babić 1986: 207) i prisutan je uz varijantu *-ec* kod jednog dijela prezimana nastalih od etnika (među sisačkim prezimenima to su Dolenac, Dolenc, Pomoravec, Turopoljac, Tuškanec, Zagorec). Najviše, oko trećine, prezimana nastalih od etnika završava sufiksom *-ić*, otprilike trećina.

62 Kod ovog prezimana prisutna je tvorba uz pomoć sufiksa *-aj*, kojeg Lukenda (1992: 37) navodi kao sufiks mađarske tvorbe etničkih prezimana (*Požgaj* : Požega).

63 Možda se radi o nadimačkoj motivaciji prema običaju šišanog kumstva.

64 U članku *O prezimenu Zagorec* Frančić 2000: 43–55 daje iscrpnu analizu ovog prezimana.

Prezimana od etnonima

Ova prezimana motivirana su imenima naroda ili država, a u našem popisu ona obuhvaćaju 3,7 % prezimana koja zapravo pokazuju s kojim je narodima hrvatsko stanovništvo dolazilo u doticaj, odnosno otkuda je doseljavalo stanovništvo u naše krajeve. Sisačka prezimana motivirana etnonimima su sljedeća: *Bošnjaković* (: Bošnjak), *Čeh*, *Čerkez*, *Češković* (: Čeh), *Horvat*, *Horvatić*, *Horvatinović* (: Hrvat), *Mađžar*, *Mađar*, *Mađarac*, *Mađarić*, *Mađer*, *Mađerić*, *Mažar*⁶⁵, *Poljak*⁶⁶, *Tot/Toth* (: mađ. opći etnonim za Slavene, osobito Hrvate kajkavce), *Turk*⁶⁷, *Turković* (: Turčin), *Vlahinić*, *Vlašić* (: Rumunj, Roman, pravoslavac)⁶⁸.

Prezimana nepoznate motivacije

Brigljević, *Čavrak*, *Kličić*, *Kodrić*, *Kokorić*, *Komazec*, *Persoglia*, *Pokas*, *Šatović*, *Šmint*, *Šolić*, *Špišić*, *Šprišić*, *Vrđuka*.

Udio pojedinih motivacijskih osnova u sisačkim prezimenima

Iz gornje analize proizlazi da je najviše prezimana motiviranih osobnim imenom (275 prezimana ili 49,1 %), zatim slijede prezimana motivirana nadimkom (121 ili 21,6 %), zanimanjem (93 ili 16,6 %), etnikom (36 ili 6,4 %) i na kraju etnonimom (21 ili 3,8 %).⁶⁹ Četrnaest prezimana ili 2,5 % su nepoznate motivacije.

Kod motivacije osobnim imenom jasno je vidljiva prevlast osobnih imena motiviranih svetačkim odnosno biblijskim imenom u svojoj osnovi (72,3 %) u odnosu na narodna imena (27,7 %) što je bilo predskazivo s obzirom na to da je u vrijeme kada je obveza uporabe prezimana postala propisana zakonom, odlukom Tridentskog sabora, već postojala obveza nadijevanja djeci svetačkih/biblijskih, odnosno kršćanskih imena prema svecu zaštitniku. Stoga je najbrojnija skupina osobnih imena aloglotskog

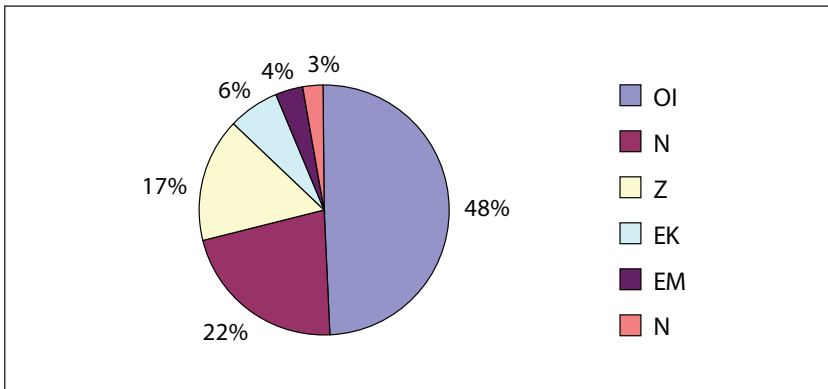
65 Ne iznenađuje mnoštvo prezimana od etnonima Mađar s obzirom na dugu sjevernu granicu s Mađarskom i višestoljetnu zajednicu Hrvatske i Mađarske.

66 Ovo prezime može biti i etnik (onaj koji stanuje u polju), vrlo često je nadimačkog podrijetla (onaj koji je rođen u polju) (v. Frančić 2002: 326).

67 Također je moguće nadimačko podrijetlo prezimana.

68 Moguća motivacija zanimanjem: vlah – stočar.

69 Motivacija osobnim imenom u pravilu je najčešća motivacija kod tvorbe prezimana. Godine 2001. na tu skupinu među sisačkim prezimenima kao što smo vidjeli otpada gotovo 49,19 % prezimana, a usporedbe radi u Metkoviću 46,34 % (Vidović 2009: 54–58), u Međimurju 32 % (Frančić 2002: 75), na nadimačku motivaciju u sisačkom kraju otpada 21,90 %, u Metkoviću 39,03 % (isti izvor), u Međimurju 28 % (isti izvor), no zanimljive su i predvidive razlike kod motivacije zanimanjima. (Inače je oko 10 % prezimana u Hrvatskoj nastalo prema zanimanjima/obrtima u vrijeme nastajanja srednjovjekovnih gradova kada su se obrti uglavnom nasljeđivali s oca na sina, te je upravo ova skupina prezimana, nastala iz zanimanja odnosno obrta, jedna od najranijih grupa nasljednih prezimana u Europi (Brozović Rončević 2004: 161).) Dok je na sisačkom području 2001. godine prezimana motiviranih zanimanjima/obrtima 16,15 %, u Međimurju ih je 28,23 %, (zatim slijede motivacije etnikom pa etnonimom), a na metkovskom području samo 5,69 % što ih svrstava na posljednje mjesto s obzirom na motivacijske poticaje. To nam jasno svjedoči o slabo razvijenom obrtništvu u Metkoviću do 19. st., dok motivacijsko preklapanje na sisačkom i međimurskom području kao dijelovima nekadašnje Austro-Ugarske Monarhije upućuje na slične političko-gospodarske uvjete na tim područjima, s tim da je zbog veće blizine europskoga prostora Međimurju (nego Sisku), taj prostor imao jače razvijeno obrtništvo, pa je zato i udio prezimana motiviran zanimanjima, tj. obrtima veći.

Slika 1. Zastupljenost pojedinih motivacijskih osnova u sisačkim prezimenima

ishodišta uglavnom latinskoga ishodišta. Međutim, ona su u tolikoj mjeri prilagođena hrvatskom jeziku da ih više nitko ne doživljava kao strana. O tome svjedoči i cijeli niz njihovih izvedenica i pokraćenica u prezimskom (naravno i imenskom) korpusu gdje npr. među sisačkim prezimenima nalazimo čak petnaest prezimena izvedenih iz osobnoga imena *Pavao* (*Pavelić, Pavičić, Pavković, Pavlaković, Pavlek, Pavleković, Pavlenić, Pavlešić, Pavličić, Pavlić, Pavlinac, Pavlinić, Pavlinović, Pavlović, Pavušek*) ili jedanaest prezimena izvedenih osobnog imena *Ivan* (*Ivančić, Ivanković, Ivanović, Ivanušić, Ivičinec, Ivić, Ivković, Ivšić, Janeković, Janković, Janušić*) što nam nedvojbeno sugerira koja su osobna imena u doba ustaljivanja prezimena bila najčešća. Većina prezimena motiviranih osobnim imenima motivirana je muškim osobnim imenima (lat. *Andreas* > *Antun* > *Antunović*, lat. *Augustus* > *Augustin* > *Augustinović*, lat. *Benedictus* > *Benedikt* > *Benišek*, lat. *Franciscus* > *Franjo* > *Franić*, *Ivan* > *Ivanković, Ivančić...*, lat. *Jacobus* > *Jakov* > *Jakopić, Jakšić...*, *Cvjetimir* > *Cvjetko*⁷⁰ > *Cvetković*, *Milivoj, Milisav* > *Miloš*, *Stanko* > *Stančić, Stanešić...*), dok se žensko ime u osnovi prezimena rijetko pojavljuje (*Barbara* > *Barbarić, Barić*, lat. *Caecilia* > *Cecilija* > *Cicak*, lat. *Lucia* > *Lucija* > *Lučić*, lat. *Margarita* > *Margareta* > *Margetić*, lat. *Maria* > *Marija* > *Marić...*), što nam svjedoči o položaju žene u društvu u vrijeme ustaljivanja prezimena. Primjećujemo također nekolicinu prezimena koja pokazuju dolazak osobnog imena njemačkim posredništvom, više (*Hanzić* < *Hans* < lat. *Johannes* = *Ivan, Orešić* < njem. *Ulrich...*) ili manje (*Fridrich* < njem. *Friedrich...*) prilagođena hrvatskom jeziku.

Prezimena nastala od nadimaka pripadaju jako starim prezimenima, a zbog velikoga broja asocijativnih veza često je nemoguće sa sigurnošću odrediti pravi poticaj za tvorbu određenoga prezimena. Je li sisačko prezime *Lisec* motivirano nadimkom koje je osoba dobila jer je imala riđu kosu poput lisičjeg krzna ili je bila lukava kao lisica ili je možda lovila lisice zbog krzna? Kao i kod prezimena motiviranih osobnim

⁷⁰ Kod prezimena izvedenih iz narodnih imena uglavnom nije moguća pretpostavka samo jednog motivirajućeg osobnog imena, npr. prezime *Cvetković* može biti izvedeno od narodnih osobnih imena *Cvjetan, Cvjetimir, Cvjetimir...*, *Dragić* od *Dragomir, Miodrag* i sl.

imenima, tako i u skupini prezimena motiviranih nadimcima nalazimo prezimenske osnove stranoga podrijetla. Najviše ih je mađarskoga podrijetla (*Kiš, Legin, Leginović, Veršić*), njemačkoga (*Fuksa, Švarc, Weiss...*), turskoga (*Keleković, Sertić...*) i tek u jednom primjeru francuskoga podrijetla (*Žinić*). I ona su u nekim slučajevima prilagođena hrvatskom jeziku (*Kiš, Leginović, Sertić...*), u drugima nisu (*Schwartz, Weiss...*).

Budući da su nadimci prethodili prezimenima, često se prezimena motivirana nadimcima isprepliću s prezimenima motiviranim nazivima zanimanja ili obnašanja pojedinih službi. Možda je *Sokolić* imao „oko sokolovo“, a možda se bavio dresurom sokolova za lov. U svakom slučaju, zemljopisna zadanost prostora i naše poznavanje povijesnih zbivanja na sisačkom području može objasniti pojavu mnogih prezimena u prošlosti na ovim prostorima. Prisutnost triju rijeka na tom području sigurno je zahtijevala ljude koji će se njima služiti: brodariti i skelariti (*Brodarac, Brodarec, Brodarić*), izrađivati čamce (*Čunčić*), baviti se ribolovom (*Ribarić*) i mlinariti (*Malina, Malin, Malinac*). Okolne šume su pak tražile šumare i mjernike (*Lugarić, Logomerac*). Sisačka tvrđava imala je svoju posadu i zapovjednika (*Kostelec* – „zapovjednik straže u tvrđavi“, „onaj koji je živio u tvrđavi“), a protiv nje su vođene borbe, osobito od strane Osmanlija (*Pašić, Serdar*), koji su na kraju ipak doživjeli poraz. Podanici sisačkoga vlastelinstva služili su kao vojnici (*Glavnik, Sablić, Sabljić*), a za potrebe obrane i borbe bili su im potrebni kovači koji su izrađivali oružje (*Kovač, Kovačić, Kovačević*). Nakon turskih pustošenja, prilikom ponovnog naseljavanja, trebalo je iskrčiti mnoga područja u čemu su, osim ljudskih ruku, nezaobilaznu ulogu imale i koze (*Kozar, Kozarić, Kozlović*). Stanovništvo su u najvećem broju činili seljaci (*Selanac, Selanec*) kojima su bila potrebna kola za radove na zemlji i prijevoz sijena (*Kolar, Kolarić, Kotur, Tačković*), kao i kovači za potkivanje konja (*Kovač*). Šume i pašnjaci pružali su obilje paše za pčele, što je omogućilo razvoj pčelarstva (*Medarić*). S vremenom, kako su potrebe stanovništva rasle, jačali su i različiti obrti. Tako su djelovali krojači (*Krajač, Krajačević, Krajačić, Krpan, Sabo, Šajtović, Šajtušić, Šnajder*), lončari (*Lončar, Lončarić, Lončarević*), mesari (*Mesarić*), postolari (*Šoštarić, Varga*), bravari (*Špoljarić*), pilari (*Žagar*), bačvari (*Pintarić*), šesirdžije (*Klobučar, Kapić*), trgovci (*Kramarić*), ključari (*Ključec*), krznari i kožari (*Krznar, Šubić, Ćurić, Šajtušić*). Uslijed nastojanja Austro-Ugarske Monarhije da naseli ove krajeve, sve češće se javljaju prezimena njemačkoga i mađarskoga podrijetla (*Sabo, Šnajder, Šoštarić, Špoljarić, Pintarić, Žagar, Varga...*). Ta prezimena, često vezana uz zanimanja, svjedoče o obrtima kojima su se doseljenici bavili. Austrijanci i Nijemci bili su poznati po svojim obrtničkim vještinama, pa su mnogi od tih obrta postali dijelom hrvatskoga prezimenskog fonda: bačvari (*Pintarić*), postolari (*Šoštarić*), bravari (*Špoljarić*), pilari (*Žagar*), mlinari (*Miller, Muller, Müller*), kovači (*Šmit*), krojači (*Šnajder*). Mađari su, pak, sudeći prema prezimenima, najčešće bili krojači (*Sabo*) i postolari (*Varga*). Važno je napomenuti da prezime stranoga jezičnog podrijetla ne mora nužno značiti i strano etničko podrijetlo njegova nositelja. Zbog dugotrajne prisutnosti strane vlasti na ovim prostorima te procesa germanizacije i mađarizacije u svakodnevni su govor ušle brojne strane riječi, na području Siska posebno germanizmi, koji su se koristili u imenovanju predmeta, opisivanju osobina i zanimanja, a s vremenom su se pretočili i u prezimena.

Prezimana od etnika obuhvaćaju 6,3 % sisačkih prezimena. Ova skupina prezimena pruža dragocjene podatke o migracijskim kretanjima i geografskom porijeklu prvih nositelja. Najveći dio ovih prezimena ukazuje na naseljavanje iz neposredne okolice Siska, kao što ilustriraju primjeri *Prelošćan* ili *Preloščan* (osoba iz Preloščice), *Novosel* (doseljenik iz Novog Sela), te *Posavec* (onaj koji živi uz rijeku Savu). Osim lokalnih migracija, preko prisutnih prezimena mogu biti iščitana i kretanja iz drugih dijelova Hrvatske, što je vidljivo iz prezimena poput: *Bakran* (doseljenik iz Bakra), *Blagaić/Blagajić* (iz Blagaja), *Grahovac* (iz Grahova), *Korenić* (iz Korenića ili s Korenić brda), *Krmpotić* (iz Krmpota), *Oriović* (iz Orijevca), *Rogović* (iz Rogovića), *Majdak* (vjerojatno iz Gorskog kotara ili okolice Jastrebarskog), *Pomoravec* (stanovnik područja uz Muru), *Turopoljac* (iz Turopolja), *Požgaj* (iz Požege) i *Zagorec* (iz regije Zagorje). Nadalje, dio prezimena sugerira podrijetlo iz stranih zemalja, što ukazuje na širi migracijski kontekst. Prezime *Freiberger* odnosi se na osobu iz Freiburga, *Tuškanec* na podrijetlo iz Toskane, dok *Kranjec* i *Kranjčević* potječu od toponima Kranj i Kranjska. Neka prezimena ne upućuju izravno na toponim, već opisno označavaju krajobrazna obilježja naselja porijekla – tako *Dolenec* može označavati osobu iz doline (ili iz naselja Dol), *Goričanec* osobu iz gorice ili mjesta Gorica, dok *Sever* implicira dolazak sa sjevera.

Prezimana nastala od etnonima čine manji, ali sadržajno relevantan udio u prezimenskoj strukturi – ukupno 3,75 %. Ona označavaju pripadnost određenom narodu ili državnoj formaciji. Najčešće se pojavljuje prezime *Horvat* i njegove izvedenice (*Horvatić*, *Horvatinović*), kao i *Tot/Toth*, koji je u mađarskom jeziku služio kao opći etnonim za Slavene, osobito Hrvate kajkavskoga govornog područja. Uz navedene primjere, određena prezimena reflektiraju kontakte s konkretnim etničkim skupinama s kojima su stanovnici Siska dolazili u doticaj. U tu skupinu pripadaju prezimena: *Bošnjaković*, *Čeh*, *Češković*, *Čerkez*, *Turk*, *Turković*, *Vlahinić* i *Vlašić*. Složenu sliku etničke identifikacije dodatno ilustriraju prezimena *Mađžar*, *Mađar*, *Mađarac*, *Mađarić*, *Mađer*, *Mađerić* i *Mažar* koja se s jedne strane mogu tumačiti kao pokazatelj mađarskoga podrijetla, a s druge strane označavati sve doseljenike koji su pristizali iz sjevernih područja, s onu stranu rijeke Mure, neovisno o njihovoj stvarnoj etničkoj pripadnosti.

Važno je pritom napomenuti da prezimena stranoga jezičnog podrijetla ne impliciraju obavezno i strano etničko porijeklo njihovih nositelja. U kontekstu višestoljetne prisutnosti stranih uprava, procesa germanizacije i mađarizacije te kulturno-jezičnih kontakata, razumljiv je prodor toponima, etnonima i stranih leksičkih elemenata u prezimensku građu, osobito na području Siska koji se nalazio na dodiru političkih, kulturnih i trgovačkih utjecaja.

Tvorbena struktura prezimena

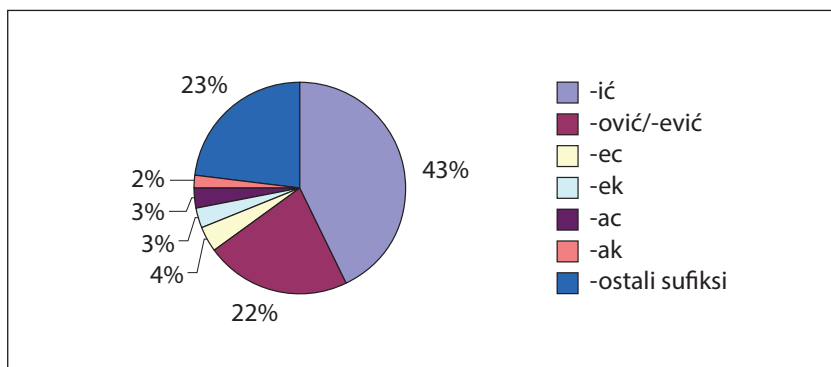
Osim prema motivima nastanka, prezimena možemo analizirati i na osnovi njihove tvorbene strukture. Kombinacijom ovih dvaju kriterija sisačka prezimena tipološki razvrstavamo u dvije glavne skupine: asufiksalna (nastala bez tvorbenoga postupka) i sufiksalna prezimena (nastala dodavanjem prezimenskih sufikasa osnovi prezimena morfema).

Asufiksalna prezimena

Asufiksalna prezimena čine manji udio korpusa, oko 10 %, i karakterizira ih formalna istovjetnost s leksičkom osnovom. U većini slučajeva ta su prezimena motivirana osobnim imenima (*Albert, Broz, Gal, Gec, Fridrich, Habjan / Habijan, Malivuk⁷¹, Mitar⁷², Osvald / Ožvald*), nadimcima (*Bezuh, Čuk / Ćuk, Gorup, Hren, Horn, Kiš, Komarac / Komarec, Koren, Kos, Legin, Lisec, Medved, Paun, Peršin, Sadak, Schwarz, Schwartz, Smuč, Šarec, Šiprak, Švarc, Weiss*), zanimanjima i društvenim funkcijama (*Ban, König, Kotur, Kralj, Logomer, Malin, Sabo, Serdar, Šmit, Šmidt, Varga*), te etnicima i etnonimima (*Sever; Čeh, Čerkez, Horvat, Mađzar, Mađar, Mađer, Mažer, Tot / Toth*). Budući da nisu tvorbeno proširena, ovakva prezimena zadržavaju izvorni oblik riječi iz koje su nastala.

Sufiksna prezimena

S druge strane, sufiksna prezimena prevladavaju i čine približno 90 % korpusa. Njihova je struktura tvorbeno raznolika, a najčešći sufiks jest *-ić*, prisutan u 237 prezimena, što čini 42,54 % ukupnog uzorka. Slijede *-ović / -ević* (ukupno 120 prezimena ili 21,54 %), zatim sufiksi *-ec* (24 ili 4,3 %), *-ek* (19), *-ac* (15), *-ak* (13), dok su ostali sufiksi znatno rjeđi i uključuju *-ar* (8), *-an* (7), *-ko* (5), *-in* (3), *-ina* (3), *-el* (2), *-er* (2) i dr.⁷³.

Slika 2. Zastupljenost pojedinih prezimskih sufikasa u sisačkim prezimenima

Promotrimo li odnos motivacijske osnove i tvorbenoga sufiksa, zamjećujemo da je sufiks *-ić* vezan prvenstveno uz osobna imena i to u 55,28 % slučajeva (*Ivanić, Klarić, Tomić, Stanić...*), ali i uz nadimke (*Srebrić, Palčić, Zečić...*) te zanimanja (*Kovačić, Ribarić, Tkalčić...*). Kod sufiksa *-ović* osobna imena čine osnovu u 75,24 % slučajeva (*Tomašević, Draženović*), dok se ostalo odnosi na zanimanja (*Kolarović*), nadimke i rjeđe na etnike.

Kod prezimena *Posavec/Posavac* i *Zadrović* radi se o prefiksno-sufiksnoj tvorbi.

71 Složenica u osnovi prezimena.

72 Mitar i Broz su primjeri prezimena pokraćene osnove.

73 Ostale sufikse zastupljene s jednim nositeljem možemo iščitati iz Tablice 1.

Zabilježeno je također nekoliko složenih prezimena različitim načina tvorbe (*Beloglavec, Boltužić, Logomer, Logomerac, Novosel, Malivuk, Svetopetrić*).

Primjećujemo da je najveći dio prezimena nastao izvođenjem iz određene osnove uz pomoć samo jednog sufiksa, npr. *-ić* (*Bernić, Grubić, Klarić, Sekulić, Vratarić...*), *-ović* (*Draženović, Komlinović, Vučković...*), *-ević* (*Božičević, Dragojević, Mihaljević,...*), *-ec* (*Kostelec...*), *-ek* (*Gregorek, Petek, Šebek, Vinšek...*) itd. Zabilježeni su također primjeri istovremeno i asufiksalne i sufiksalne tvorbe prezimena iste osnove (*Koren – Korenić, Kovač – Kovačić / Kovačević*), *Logomer – Logomerac*, *Lončar – Lončarić / Lončarević*, *Malin – Malina / Malinac*, *Miloš – Milošić*, *Turk – Turković*), primjeri paralelne tvorbe dvama sufiksima (*Antolec – Antolić, Bartolić – Bartolović, Galić – Galović, Grubec – Grubić, Jakopić – Jakopović, Kapec – Kapić, Kovačić – Kovačević, Krajačić – Krajačević, Lončarić – Lončarević, Lukačić – Lukačević, Malina – Malinac, Pavlić – Pavličić, Pavlinić – Pavlinac, Sabljak – Sabljčić, Stipanec – Stipanić, Šantek – Šantić, Šarec – Šarić, Španić – Španović, Tomašić – Tomašević, Tominac – Tominić, Vučak – Vučić*), kao i primjeri paralelne tvorbe uz pomoć triju različitih sufikasa (*Gregorec – Gregorek – Gregorić, Smolka – Smolko – Smolković, Šimunec – Šimunić – Šimunović*).

Ne iznenađuje prisutnost kajkavskih sufikasa *-ec* i *-ek* jer se sisačko područje nalazi na rubnom protegu kajkavskoga supstrata. Prisutnost ovih dvaju sufikasa na ovom području potvrđena je još u 16. stoljeću kod tvorbe osobnih imena npr. *Fabek, Pavlek*, a također i u drugoj polovini 18. st. kod osobnih imena *Đurek, Ivek, Matek, Štefek, Tomek* i dr. To je inače vrijeme ustaljivanja prezimena, pa ne iznenađuje prisutnost poprezimljenih osobnih imena poput *Pavlek* (prezime zabilježeno u korpusu 1678.), *Vincek* (1680.) ili *Đurek* (1702.). S pomoću ovih dvaju sufikasa tvorena su mnoga sisačka prezimena. Tako su sufiksom *-ec* tvorena čak 23 sisačka prezimena motivirana prije svega osobnim imenom (*Antolec, Gregec, Gregorec / Gregurec, Ivičinec, Jezdec* i dr.).

Zanimljiviji su primjeri grafijskih ili fonetsko-fonoloških inačica s alternacijama: **a/e** (*Benčak / Benček, Brkanac / Brkanec, Dobranić / Dobrenić, Dolenac / Doleneć, Komarac / Komarec, Krakar / Kraker, Mađar / Mađer, Mađarić / Mađerić, Majnarić / Majnerić, Pavlaković / Pavleković, Posavac / Posavec⁷⁴, Selanac / Selanec, Tomljanović / Tomljenović, Vidaković / Videković*), **a/i** (*Dobranić / Dobrinić*), **a/o** (*Smolka / Smolko*), **c/ć** (*Krnic / Krnić*), **c/k** (*Gregorec / Gregorek*), **č/ć** (*Božičević / Božićević, Čuk / Ćuk, Kovač / Kovać*), **đž/đ** (*Mađžar / Mađar*), **đ/ž** (*Mađar / Mažar*), **e/i** (*Dobrenić / Dobrinić, Panežić / Panižić*), **e/u** (*Gregorec / Gregurec*), **i/j** (*Blagaić / Blagajić, Čaić / Čajić, Duić / Dujić, Koić / Kojić, Palaić / Palajić*), **ij/j** (*Habijan / Habjan*), **I/II** (*Haler / Haller*), **I/lj** (*Sablić / Sabljčić*), **n/nj** (*Pranić / Pranjčić*), **o/u** (*Piškor / Piškur*), **s/š** (*Jusić / Jušić*), **s/z**

74 Filipović Petrović (2011: 52–53) navodi kako su se „dvojadi oblici pojedinih prezimena“ mogli „javljati kao rezultat uklanjanja dijalektnih različitosti u imenima i nasilnog prilagođavanja imena jedinstvenoj jezičnoj normi koja su se, naročito u administraciji, provodila u drugoj polovici 19. stoljeća...“ što potvrđuje primjer prezimena *Posavec / Posavac*: od 1537. do 1852. godine nailazimo na 26 potvrda prezimena *Posavec* da bi se po prvi puta u popisu stanovništva iz 1871. pojavio oblik *Posavac*, što odgovara vremenu prilagođavanja imena jedinstvenoj jezičnoj normi. Dijalektalni lik *Posavec* prisutniji je u seoskim sredinama, pa je 2001. godine, osim u Sisku, zabilježen u Gredi, Gušću, Kratečkom, Novom Selu Palanječkom, Prelošćici, Selima, Staroj Drenčini i Starom Pračnu.

(Markus / Markuz), s/ž (Osvald / Ožvald), sch/š (Schwarz / Švarc + z/c), z/tz (Schwarz / Schwartz), šč/šć (Preloščan / Prelošćan), ü/i (Müller / Miller), ü/u (Müller / Muller), Ø/h (Tot / Toth).

Ponekad se strana prezimena u fonetskom i pravopisnom smislu kroatiziraju (Švarc, Piškor), a u nekim slučajevima zadržavaju izvorni oblik ((Haller, Schwartz).

Detaljniji uvid u tvorbenu-motivacijsku strukturu prezimena vidljiv je u sljedećoj tablici gdje su navedeni svi zabilježeni sufiksi sisačkih prezimena zajedno s brojem prezimena s obzirom na motivaciju nastanka (osobnim imenom, nadimkom, zanimanjem, etnikom odnosno etnonimom).

Tablica 1: Tvorbeno-motivacijska struktura sisačkih prezimena⁷⁵

Tvorbena struktura prezimena	Motivacija prezimena						Ukupno
	OI	N	Z	EK	EM	Nepoznata motivacija	
Sufiksi u sisačkim prezimenima							
-ac	2	4	4	4	1	-	15
-ač	-	-	2	-	-	-	2
-aj	1	-	-	1	-	-	2
-ak	4	5	1	1	1	(1)	12 (+ 1)
-alj	1	-	-	-	-	-	1
-an	2	1	1	3	-	-	7
-ar	-	1	6	1	-	-	8
-as	2	-	1	-	-	1	4
-ec	9	3	5	6	-	(1)	23 (+ 1)
-ek	12	5	1	-	-	-	18
-(e)k	-	-	-	-	1	-	1
-el	-	1	-	1	-	-	2
-elj	-	0	1	-	-	-	1
-er	-	1	-	1	-	-	2
-eta	1	-	-	-	-	-	1
-ević	13	1	3	1	-	(1)	18 (+ 1)
-ic	1	1	-	-	-	-	2
-ica	1	-	-	-	-	-	1

⁷⁵ U analizi motivacijske strukture prezimena korištene su sljedeće oznake: OI = osobno ime, N = nadimak, EK = etnik, EM = etnonim, NP = nepoznata motivacija.

Tvorbena struktura prezimena	Motivacija prezimena						
-ić	127	49	40	11	5	(5)	232(+ 5)
-ig	-	1	-	-	-	-	1
-ik	-	-	1	-	-	-	1
-in	1	2	-	-	-	-	3
-ina	1	2	-	-	-	-	3
-ka	-	1	-	-	-	-	1
-ko	4	1	-	-	-	-	5
-nik	-	1	-	-	-	-	1
-oš	2	-	-	-	-	-	2
-ović	75	11	8	2	4	1	100 (+ 1)
-sa	1	-	-	-	-	-	1
-us	1	-	-	-	-	-	1
-uš	-	-	1	-	-	-	1
-uz	1	-	-	-	-	-	1
Ostali sufixi	1	7	4	3	-	(3)	15 (+ 3)
Prezimana bez tvorbenoga čina	11	24	11	1	9	(1)	56 (+ 1)
Ukupno	274	122	90	36	21	14	557

Najučestalija sisačka prezimena

Prema popisu stanovništva iz 2001. godine tri najučestalija sisačka prezimena su *Perković* (355 nositelja), *Vuković* (267) i *Kovačević* (254). U tablici 2 možemo iščitati prvih 102 prezimena prema broju nositelja. Granicu od 100 nositelja zatvara prezime *Malović*. Ostala prezimena bilježe manje od 100 nositelja, pri čemu 51 prezime ima samo jednog ili dva nositelja.

Tablica 2. Sisačka prezimena prema broju nositelja

Redni broj	Prezime	Broj nositelja	Redni broj	Prezime	Broj nositelja	Redni broj	Prezime	Broj nositelja
1.	PERKOVIĆ	355	35.	IVANKOVIĆ	75	69.	IVŠIĆ	49
2.	VUKOVIĆ	267	36.	KRČELIĆ	75	70.	MIKULIĆ	49
3.	KOVAČEVIĆ	254	37.	KUKURIĆ	72	71.	NOVAKOVIĆ	49
4.	MARKOVIĆ	181	38.	BOŽURIĆ	71	72.	BRKIĆ	48
5.	KOVAČIĆ	180	39.	KRAMARIĆ	71	73.	PIŠKOR	48

Redni broj	Prezime	Broj nositelja	Redni broj	Prezime	Broj nositelja	Redni broj	Prezime	Broj nositelja
6.	HORVAT	170	40.	FERENČAK	70	74.	BARIĆ	47
7.	MARIĆ	160	41.	JURKOVIĆ	69	75.	LUKETIĆ	47
8.	PAVIČIĆ	156	42.	GAJDEK	68	76.	BEREK	46
9.	RAJKOVIĆ	153	43.	LONČAR	68	77.	MATUJEVIĆ	46
10.	PAVLOVIĆ	152	44.	TOMIĆ	68	78.	IVANČIĆ	45
11.	SERTIĆ	149	45.	POPOVIĆ	67	79.	MATUJAŠEVIĆ	45
12.	BABIĆ	144	46.	KOLAR	63	80.	PETKOVIĆ	45
13.	ŠPIŠIĆ	133	47.	BAŠIĆ	62	81.	KUZMIĆ	44
14.	BRODARAC	132	48.	MITAR	62	82.	VRANIĆ	44
15.	ROŽANKOVIĆ	126	49.	MARTINOVIĆ	61	83.	LOVRIĆ	43
16.	BLAŽEVIĆ	114	50.	GRAHOVAC	60	84.	PRANJIĆ	43
17.	CEKOVIĆ	110	51.	MEDVED	60	85.	RUKAVINA	43
18.	PAVLENIĆ	110	52.	KLARIĆ	59	86.	VLAŠIĆ	43
19.	VIDOVIĆ	110	53.	KOS	58	87.	ŽIVKOVIĆ	43
20.	ŠIPUŠ	108	54.	LUKINIĆ	57	88.	DOBRANIĆ	42
21.	TOMINAC	108	55.	JANKOVIĆ	56	89.	DRAGIĆ	42
22.	DOMITROVIĆ	105	56.	DUŽIĆ	55	90.	PAVELIĆ	42
23.	MALOVIĆ	100	57.	PERIČEK	55	91.	NOVOSEL	41
24.	BOŽIĆ	99	58.	DRAŽENOVIĆ	54	92.	STANKOVIĆ	41
25.	BENČIĆ	97	59.	TONKOVIĆ	54	93.	BOŽIČEVIĆ	40
26.	PALAIĆ	93	60.	LUČAN	53	94.	LUKAČEVIĆ	40
27.	STOJAKOVIĆ	90	61.	ŠARIĆ	53	95.	PAVUŠEK	40
28.	SEVER	88	62.	FILIPOVIĆ	52	96.	MAREKOVIĆ	39
29.	ČAIĆ	87	63.	TOMLJENOVIĆ	52	97.	MILETIĆ	39
30.	SEKULIĆ	87	64.	PEJNOVIĆ	51	98.	POKAS	39
31.	NOVAK	82	65.	KLOBUČAR	50	99.	VUJNOVIĆ	39
32.	POSAVEC	80	66.	KOVAČ	50	100.	CVETNIĆ	38
33.	ŠOŠTARIĆ	79	67.	KRNIC	50	101.	DOBRENIĆ	38
34.	UZELAC	78	68.	BOLTUŽIĆ	49	102.	MATANOVIĆ	38

Zanimljivo je primijetiti da su najfrekventnija sisačka prezimena istovremeno visoko rangirana i na nacionalnoj razini. Prezime *Perković*, najčešće u Sisku, nalazi se na 23. mjestu po učestalosti u Hrvatskoj. Prezime *Vuković* zauzima drugo mjesto lokalno, a osmo nacionalno; *Kovačević* je treće u Sisku, a drugo u Hrvatskoj; *Marković* četvrto lokalno, deseto nacionalno, dok je *Kovačić* sedmo najčešće prezime u državi. Prezime *Horvat*, najfrekventnije u Hrvatskoj, nalazi se na šestom mjestu u sisačkom korpusu.

Prema dostupnim arhivskim izvorima prezime *Perković*, koje se 2001. godine javlja kao najčešće prezime u Sisku, povijesno je prisutno na tom području još od 1537. godine kada je prvi put zabilježeno u popisu davanja sisačkih podanika Kaptolu. U ranijim razdobljima prezime je kontinuirano bilježeno u matičnim knjigama, osobito u selu Drenčini, gdje se od 16. do kraja 18. stoljeća pojavljuje kao jedina lokacija njegova zabilježena postojanja. Do početka 21. stoljeća njegovi se nositelji šire u Sisak, Hrastelnicu, Budaševo, Sela, Kratečko, Lonju, Odru, Staro Pračno, Topolovac i druga naselja. Godine 2001. najveći broj nositelja prezimena *Perković*⁷⁶ živio je u gradu Sisku (204 osobe u 82 obitelji), dok je u Drenčini, nekadašnjem središtu prezimena, ostao samo jedan nositelj.

PERKOVIĆ			
1537.	P	Perwkoych	Drenchyna
1543.	P	Perwkowych	Drenchina Inferior
1613.	P	Perkouich	Drenchina
1698.	V	Perkovics	Drenchina
1707.	V	Perkouich	
1708.	V	Perkouich	Drenchina
1721.	V	Perkouich	
1722.	R	Perkouich	
1749.	R	Perkovich	
1749.	R	Perkovicz	
1759.	R	Perkovich	Drenchina
1783.	R	Perkovich	Drenchina

76 „Perkovići su Hrvati, većim dijelom iz okolice Senja, a prema nekim izvorima iz Bosne ili iz okolice Drniša. Razmjerno najviše Perkovića u proteklih sto godina rođeno je u Stajnici i Letincu kraj Otočca, mjestima gdje se svaki četvrti stanovnik prezivao Perković. U Hrvatskoj danas živi preko 7000 Perkovića u preko 2000 domaćinstava. Sredinom prošlog stoljeća bilo ih je približno 4400(...), prisutni su u svim hrvatskim županijama, a najviše u Zagrebu (900), Splitu (550), Sisku (250)...“ (Grgić i dr. 2008: 803)

PERKOVIĆ			
1844.	S	Perković	Sisak, Galdovo Erdeljsko
1861.	S	Perković	Sisek vojni
1890.	R	Perković	Hrastelnica
1890.	R	Perković	
1891.	R	Perković	
1892.	R	Perković	
1893.	R	Perković	
1948.	S	Perković	
1991.	S	Perkovic	
1991.	S	Perković	
1991.	S	Perković	
1991.	S	Perković	
2001.	S	Perković	Budaševo 77/26, Greda 3/1, Hrast 24/13, Kratečko 1/1, Lonja 1/1, Novo Selo Palanječko 14/5, Odra 3/1, Sela 4/1, Sisak 204/82, Stara Drenčina 1/1, Staro Pračno 2/1, Stupno 5/2, Topolovac 15/8
2001.	S	Perković Obučina	Sisak 1/1
< Perk(o) + ović < Petar < lat. Petrus; motivacija: osobno ime			

Evolucija grafijskoga oblika prezimena tijekom stoljeća svjedoči o promjenama jezičnih normi i ortografskih praksi. Prezime je u 16. i 17. stoljeću zapisivano kao *Perwkoych* (1537.), *Perwkowych* (1543.), *Perkouich* (1613.), *Perkovics* (1698.), a tijekom 18. stoljeća kao *Perkovich* (1759., 1783.) i *Perkovicz* (1749.). Tek od sredine 19. stoljeća do danas standardizira se u obliku *Perković*.

Etimološki prezime *Perković*⁷⁷ potječe od osobnoga imena *Petar* odnosno njegove hipokoristične inačice *Perko*, uz dodatak patronimskog sufiksa *-ović* koji je drugi

77 Tvorba prezimena poput *Perković* povezana je sa središnjim tvorbenim sustavom koji opisuje Bjelanović. Riječ je o prezimenima izvedenima iz osobnih imena muškoga roda koja završavaju na -o i imaju dugouzlazni naglasak na prvom slogu. Temeljna imena, poput *Petar*, najprije se skraćuju u oblike kao što je *Pero*, a zatim iz tih skraćenica nastaju novi hipokoristički oblici, primjerice *Perko*. Bjelanović te izvedenice naziva tvorenica drugoga stupnja, pri čemu svaka pripada svom „tvorbenom prstenu“. Prezimena toga tipa pripadaju tzv. srodnom tvorbenom sustavu jer ne nastaju izravno iz osnovnog imena, već preko posrednih oblika (Bjelanović 2004: 76–82).

Ime *Petar* samo po sebi iznimno je produktivno u antroponimijskoj tvorbi: prema podatcima koje iznosi Bjelanović od njega je izvedeno blizu 900 imenskih oblika, a više od polovice njih upravo su hipokorističke tvorbe tipa *Perko* ili proširene tvorbe kao *Perašinić* (Bjelanović 2006: 10).

najčešći prezimenski sufiks u hrvatskom jeziku. Prezime se tako svrstava u kategoriju patronima motiviranih svetačkim/kršćanskim imenom latinskoga podrijetla (*Petrus*), što je karakteristično za velik broj prezimena na sisačkom području.

Od ukupnog broja stanovnika 2001. godine njih 27 % nositelji su sisačkih prezimena.

Zaključak

Provedena analiza prezimena na sisačkom području, utemeljena na građi od kraja 15. stoljeća do početka 21. stoljeća, rezultirala je identifikacijom 557 prezimena koja se na temelju dugotrajne povijesne prisutnosti (minimalno 150 godina neprekidno) i suvremene zastupljenosti (2001.) mogu smatrati „sisačkima“. Korpus je izgrađen na osnovi 46 raznovrsnih povijesnih izvora, od feudalnih popisa i matičnih knjiga do popisa stanovništva iz 2001. godine, čime je omogućeno višestoljetno praćenje prezimenskih zapisa.

Kao relevantni čimbenici u oblikovanju prezimenske slike prepoznati su geopolitički utjecaji, migracije potaknute turskim osvajanjima, demografske promjene, feudalni sustav kao i kasnija gospodarska i administrativna politika Austro-Ugarske. Navedeni čimbenici vidljivi su i u prezimenskoj građi: prisutna su prezimena muslimanskoga, njemačkoga i mađarskoga podrijetla, ali i prezimena koja ukazuju na proces germanizacije i mađarizacije. Ova prezimena, često temeljena na zanimanjima ili etnonimima, svjedoče o dinamičnim povijesnim okolnostima ovoga područja.

Promjene u prezimenskoj slici kroz desetljeća najčešće su rezultat migracijskih kretanja, bilo zbog udaje ili drugih obiteljskih kao i ekonomskih razloga, bilo zbog ratova, smrti ili elementarnih nepogoda. Stoga neka prezimena zabilježena u jednome popisu mogu u sljedećem u potpunosti nestati, dok se nova pojavljuju. To potvrđuju i demografski podatci: broj stanovnika Siska smanjio se prema popisima stanovništva Državnoga zavoda za statistiku sa 61 413 (1991.) na 52 236 (2001.).⁷⁸

Motivacijska i tvorbeno analiza prezimena pokazuju da su najčešća prezimena ona nastala od osobnih imena (47,4 %), potom nadimaka (23,6 %), zanimanja (16 %), etnika (6,1 %) i etnonima (3,8 %). Osobna imena u osnovi prezimena dominantno potječu iz kršćanske onomastičke tradicije, što je posljedica utjecaja Tridentskoga sabora i obveze nadijevanja svetačkih imena djeci. Nadimci kao osnova za prezimena dodatno osvjetljavaju svakodnevicu, odnose i karakteristike pojedinaca, dok prezimena od zanimanja i službi odražavaju socioekonomski kontekst, obrambenu i trgovačku funkciju Siska, razvoj obrtništva u Sisku, te upućuju na zemljopisne karakteristike kraja iz kojih proizlazi bavljenje zanimanjima i obrtima vezanima uz rijeke i sl.

Skok analizira nastanak prezimena *Perković* tako da prvo ističe kako se hipokoristici često stvaraju kraćenjem suglasničke skupine *-tr-* iz imena *Petar*, čime nastaju osnove poput *Pet-*, *Per-* ili *Pe-*. Dodavanjem sufiksa *-ko* tvori se oblik *Perko*, a zatim se na taj oblik dodaje i patronimički sufiks *-ović*, čime se dolazi do konačnog prezimena *Perković*. Ovaj dvosložni obrazac (hipokoristik + sufiks) karakterističan je za prezimena koja označuju potomstvo ili obiteljsku pripadnost (Skok 1972: 649–650).

78 Prema popisu stanovništva iz 2021., nakon potresa u prosincu 2020., Sisak broji 40 185 stanovnika.

U tvorbenom pogledu najviše je prezimena sufiksalne strukture (90 %), među kojima prevladava sufiks *-ić* (41,5 %), zatim *-ović/-ević* (21 %). Ova tvorbeno obilježja u skladu su s hrvatskim prezimenskim korpusom, a u slučaju sisačkoga područja dodatno ukazuju na regijske specifičnosti, npr. veću prisutnost sufiksa *-ić* u odnosu na sjevernu Hrvatsku. Istaknuta je i pojava tvorbenih varijanti istih osnova te bogatstvo glasovnih alternacija u prezimenskim oblicima kroz stoljeća.

Među najdulgovječnijim prezimenima, zabilježenima još 1499. godine, do danas se kontinuirano održalo njih 51 (33 %), a upravo ona predstavljaju najstariju jezgru sisačkoga prezimenara. Najčešća prezimena u 2001. godini – *Perković*, *Vuković* i *Kovačević* – potvrđuju dominantan obrazac prezimena motiviranih kršćanskim imenima, tvorbeno izvedenih uz pomoć sufikasa *-ović/-ević* karakterističnima za tvorbu patronima.

Promjene u zapisu prezimena, od latinskih oblika do narodnoga jezika, kao i grafijske varijante, potvrđuju jezičnu složenost prezimenske građe. Imenske formule dodatno otkrivaju društvene odnose, rodne uloge i statusne razlike, osobito u slučaju žena koje su često bile zapisivane tek uz dodatke koji ih definiraju kroz muške članove obitelji.

Zaključno, ova analiza predstavlja pokušaj rekonstrukcije dijela kulturno-jezične povijesti Siska kroz prizmu prezimena. Premda ne donosi sveobuhvatnu sliku, otvara prostor za daljnja istraživanja koja bi obuhvatila prezimena i izvan postavljenih kriterija. Prezimena, kao živi nositelji identiteta, u ovom su radu potvrđena kao vrijedan izvor za razumijevanje demografske, povijesne i jezične dinamike jednoga prostora.

Izvori i bibliografija

Arhivsko gradivo:

Hrvatski državni arhiv

ZM-34/295: Sisak, rkt, R, 1669. – 1683.; Matična knjiga krštenih iz 1669.

ZM-34/295: Sisak, rkt, R, 1669. – 1683.; Matične knjige krštenih za godine 1670., 1672., 1673., 1678., 1680.

ZM-34/295: Sisak, rkt, R, 1685. – 1703.; Matične knjige krštenih za godine 1698. i 1702.

ZM-34/295: Sisak, rkt, V, 1687. – 1699.; Matična knjiga vjenčanih za godinu 1689.

ZM-34/295: Sisak, rkt, R, 1703. – 1722.; Matična knjiga krštenih za godinu 1710.

ZM-34/298: Sisak, rkt, V, 1708. – 1721.; Matične knjige vjenčanih za godine 1708. i 1721.

ZM-34/296: Sisak, rkt, R, 1722. – 1736.; Matične knjige krštenih za godine 1722., 1723., 1724., 1730.

ZM-34/296: Sisak, rkt, R, 1757. – 1803.; Matične knjige krštenih za godine 1759., 1770., 1771., 1783., 1790., 1800.

ZM-34/297: Sisak, rkt, R, 1757. – 1803.; Matične knjige krštenih za godine 1759., 1770., 1771., 1783., 1790., 1800.

ZM-34/297: Sisak, rkt, R, 1804. – 1827.; Matične knjige krštenih za godine 1810. i 1820.

ZM-34/297 i ZM-34/298: Sisak, rkt, R, 1828. – 1857.; Matična knjiga krštenih za godinu 1852.

ZM-34C/1569: Sisak, rkt, R, 1858. – 1867.; Matična knjiga krštenih za godinu 1860.

ZM-34C/036 i ZM-34C/037: Sisak (Sv. Križ), rkt, R, 1890. – 1900.; Matična knjiga krštenih za godinu 1890.

Sisak (Sv. Križ), rkt, R, 1890. – 1900.; Matična knjiga krštenih za godinu 1890.

Matične knjige krštenih Župe Sv. Križa za godine 1891., 1892., 1893., 1894., 1895.

ZM-34C/038: Sisak (Sv. Križ), rkt, XIX-XIX; 1781. – 1828.; Popisi stanovništva Siska za 1838., 1844., 1861. i 1871.

ZM-34C/039 i ZM-34C/039: Sisak mjesta Hrastelnica, Palanjek, Tišina Erdedska, rkt, S, 1844. – 1900., Župni ured Sisak (Sv. Križ); *Status animarum* – popis duša sela: Hrastelnica, Palanjek, Tišina Erdeljska, Galdovo, Pračno Staro, Žabno

ZM-34/299: Sisak, rkt, U, 1781. – 1828.; Matična knjiga umrlih za 1781.

Kaptolski arhiv Zagreb

KAZ ACA 1499, fasc. 49 br. 1

KAZ ACA 1537, fasc. 49 br. 35

KAZ ACA 1543, fasc. 31 br. 67

KAZ ACA 1591, fasc. 43 br. 5

Župni ured Sisak (Sveti Križ)

Matične knjige rođenih Župe Sv. Križa za 1927., 1952., 1977., 2002.

Matični ured Sisak

Matična knjiga krštenih rimokatoličke vjere za 1901. i 1927.

Protokol krštenih pravoslavne istočne srpske crkve u Sisku za 1927.

Državni zavod za statistiku

Popisi stanovništva Siska Državnoga zavoda za statistiku Republike Hrvatske za 1948. i 1991.

Ostali izvori (popis prezimena za 2001. godinu)

Šimunović, Petar i Maletić, Franjo. 2008. *Hrvatski prezimenik, Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća, knjige 1–2*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.

Bibliografija:

Adamček, Josip. 1980. *Agrarni odnosi u Hrvatskoj od sredine XV do kraja XVII stoljeća*. JAZU, Sveučilišna naklada Liber. Zagreb.

Adamček, Josip. 1987. *Bune i otpori, Seljačke bune u Hrvatskoj u XVII st.* Globus. Zagreb.

Bjelanović, Živko. 2004. Tvorbeni prozodemski sustav prezimena tipa Dragović. *Folia onomastica Croatica* 12–13. Zagreb. 75–90.

Brozović Rončević, Dunja. 2004. What Do Names Tell Us About Our Former Occupations?, *Collegium Antropologicum* Vol. 28. Supplement 1. Zagreb. 161–170.

Brozović Rončević, Dunja i Milena Žic Fuchs. 2005. Metaphorical processes as the basis of proper names, *Denominando il mondo: dal nome comune al nome proprio. Quaderni Internazionali di RION 1*. Società Editrice Romana. Roma. 33–44.

Brozović Rončević, Dunja i Čilaš Šimpraga, Ankica. 2008. Nacrt za zoonomastička istraživanja (na primjeru imena konja). *Folia onomastica Croatica*, 17. 37–58.

Buturac, Josip. 1960. Sisačka gospoštija u prvoj polovici XIX stoljeća. *Arhivski vjesnik*, god. III, sv. 3. Zagreb. 289–350.

Filipović Petrović, Ivana. 2011. Prva petrinjska prezimena. *Folia onomastica Croatica*, 20. Zagreb. 49–61.

Frančić, Anđela. 2000. O prezimenu Zagorec. *Folia onomastica Croatica*, 9. Zagreb. 43–55.

Frančić, Anđela. 2002. *Međimurska prezimena*. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Zagreb

Grgić, Siniša; Boras, Damir; Brozović Rončević, Dunja; Vitek, Darko (ur.). 2008. *Enciklopedija hrvatskih prezimena*. Nacionalni rodoslovni centar. Zagreb.

Koß, Gerhard. 2002. *Namenforschung, Eine Einführung in die Onomastik*. Max Niemeyer Verlag. Tübingen.

- Lukenda, Marko. 1992. Prilog proučavanju današnjih krapinskih prezimena. *Kaj*, 1–2, godina XXV. Zagreb. 31–40.
- Nosić, Milan. 1993. Tvorba andronima, patronima i metronima u zapadnoj Hercegovini. *Folia onomastica Croatica*, 2. 47–55.
- Pandžić, Jerko. 1999. *Hercegovačka imena i nazivlje*. Naklada Kosinj. Zagreb.
- Skok, Petar. 1973. *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*. JAZU. Zagreb.
- Šimek Cvitković, Sonja. 2013. *Antroponimija Siska*, doktorski rad. Zagreb.
- Šimunović, Petar. 1995. *Hrvatska prezimena, podrijetlo, značenje, rasprostranjenost*. Golden marketing. Zagreb.
- Šimunović, Petar. 1997. Die Charakteristika der kroatischen Familiennamen. *Folia onomastica Croatica*, 6. Zagreb. 147–157.
- Šimunović, Petar. 2008. *Hrvatska u prezimenima*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- Šimunović, Petar i Maletić, Franjo. 2008. *Hrvatski prezimenik, Pučanstvo Republike Hrvatske na početku 21. stoljeća, knjige 1, 2 i 3*. Golden marketing – Tehnička knjiga. Zagreb.
- Vidović, Domagoj. 2008. Prezimena sela Vid u Neretvanskoj krajini. *Folia onomastica Croatica*, 17. 139–168.
- Vidović, Domagoj. 2009. Pogled u metkovski prezimenski sustav. *Hrvatski neretvanski zbornik*, 1/2009. 45–61.
- Vidović, Domagoj. 2010. Opuzenska prezimena – brojnost i postanje. *Hrvatski neretvanski zbornik*, 2/2010. 71–90.

Summary

Sisak Surnames

UDK: 929.52(497.5)"1499/2001":81'373.232

Based primarily on archival research, this paper examines surnames of the Sisak area in a historical overview spanning from 1499 to 2001. The study is based on a corpus of 557 surnames designated as belonging to Sisak according to two criteria: that they are older than 150 years, i.e., that they appear in sources continuously for at least 150 years, and that they were part of the surname corpus of Sisak in 2001⁷⁹. The paper includes a description of the development of naming from single-name to two-name formulas, an overview of the emergence and stabilization of surnames, a presentation of the sources of surname material in the corpus, and naming formulas containing surnames. Sisak surnames are analyzed primarily according to motivational criteria, whereby all surnames are classified based on their motivational origin. Personal names ranked first as the most common motivational basis, accounting for 49.46 % of bearers (73 % of these derived from saint's names). These are followed by surnames motivated by nicknames, then by occupations, with a smaller number derived from ethnics and ethnonyms, and an insignificant number of surnames of unknown motivation. The characteristics of Sisak surnames are briefly outlined according to word-formation criteria. The oldest and most frequent Sisak surnames, intrinsically linked to everyday life, have been identified and highlighted as carriers of linguistic and, above all, numerous and diverse extralinguistic information.

Keywords: surname, Sisak surnames, naming formula, motives of origin

79 Due to the **Data Protection Act** (*Official Gazette 106/2012-2300 of 17 September 2012*), it is not possible to obtain information from the 2021 census on the number of bearers of Sisak surnames represented by fewer than ten individuals. If we were to analyze only those surnames with ten or more bearers, we would arrive at a distorted picture and interpretation of the Sisak surname corpus. It would be particularly interesting to observe the changes in the overall surname corpus after 2001, especially following the 2020 earthquake in Sisak, since significant migration movements undoubtedly occurred.